

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

**Studijní obor
(kombinace):** Speciální pedagogika pro vychovatele

INTEGRACE POSTIŽENÝCH DĚTÍ DO ŠKOL INTEGRATING THE HANDICAPPED CHILDREN TO SCHOOLS

Bakalářská práce: 09-FP-KSS-1006

Autor:

Jana Černá

Podpis:

Adresa:

Petroupim 80

256 01 Benešov u Prahy

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	14	0	14	15	4

V Liberci dne: 15. 4. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Jana Černá
adresa: Petroupim 80, 256 01 Benešov
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika pro vychovatele
Název BP: **Integrace postižených dětí do škol**
Název BP v angličtině: **Integrating the Handicapped Children to Schools**
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: do 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): JANA ČERNÁ

Datum: 12. 5. 2009

Podpis: Jana Černá

Název BP: INTEGRACE POSTIŽENÝCH DĚTÍ DO ŠKOL

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D. Podpis:Meier.....

Cíl: Zjistit připravenost základních škol a pedagogů na integraci postižených dětí

Požadavky: 1. Formulace teoretických východisek
2. Projektování výzkumu
3. Sběr dat
4. Interpretace a vyhodnocení dat
5. Formulace závěrů

Metody: Dotazník

Literatura: HÁJKOVÁ, V. *Integrativní pedagogika*. 1. vyd. Praha: IPPP, 2002. ISBN 80-8685-05-04.
KAPRÁLEK, V., BĚLECKÝ, Z. *Jak napsat a používat IVP*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-887-2.
LANG, J. *Každé dítě potřebuje speciální přístup*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-144-4.
MICHALÍK, J. *Škola pro všechny aneb integrace je když...* Olomouc: ZŠ Integra, 2002. ISBN 80-238-9885-X.
MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0231-9.
VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Praha: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne: 15. 4. 2010

Jana Černá

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Miroslavu Meierovi, Ph.D., který se na bakalářské práci podílel často svou trpělivostí, cennými radami a konstruktivními připomínkami.

Název bakalářské práce: Integrace postižených dětí do škol

Jméno a příjmení autora: Jana Černá

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala problematikou integrace dětí s postižením do základních škol. Cílem bylo zjistit připravenost běžných základních škol a pedagogů na integraci dětí s postižením. Pozornost byla věnována názorům, zkušenostem a vzdělání pedagogů, kteří měli ve třídě integrované žáky. Dále bylo sledováno materiální zajištění a podpůrné prostředky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Část teoretická, která pomocí odborných zdrojů vymezila pojem integrace, legislativu školské integrace, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zmíněny byly i faktory ovlivňující úspěšnost školské integrace. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku informace a názory 104 pedagogů základních škol o školské integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Výsledky ukazovaly, že pedagogové, kteří měli ve třídě dítě s postižením, se o problematiku integrace celostně zajímali. Byli informováni a věděli o možnostech speciálně pedagogické podpory, zajistili vypracování individuálního vzdělávacího plánu, zajistili speciální pomůcky, spolupracovali s rodiči žáků s postižením a vyjádřily názor, že školská integrace je přínosem pro obě strany. Smyslem práce bylo přinést informace, názory a stanoviska pedagogů o současném stavu školské integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na běžných základních školách.

Klíčová slova: školská integrace, běžná základní škola, žák s postižením, tělesné postižení, zrakové postižení, sluchové postižení, narušená komunikační schopnost, specifické poruchy učení, poruchy chování, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, integrativní pedagog, individuální vzdělávací plán, kompenzační pomůcky, asistent pedagoga, architektonické bariéry.

The name of the thesis: Integrating the Handicapped Children to Schools

The author's first name and surname: Jana Černá

The academic year of the thesis's submission: 2009/2010

The supervisor of the thesis: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Description:

This thesis covers the issues of disabled children's integration into the school system. Its goal was to find out how the common elementary schools and their teachers are prepared for this integration. The attention has been drawn to opinions, experience and education of the teachers who had integrated pupils in their class. Further, material background and supporting aids for the pupils with special educational needs have been followed. The work consists of two key parts. The theoretical part that has defined, with the help of special sources, the term of integration, the legislation of school integration, the conditions for the education of pupils with special educational needs. Also, the factors influencing the school integration success rate have been mentioned. The practical part discovers, by the means of a survey, information and opinions of 104 elementary school teachers on the school integration of pupils with special educational needs. Results have shown that the teachers having a disabled child in their class were wholly interested in the integration issue. They were well informed and knew about special educational support options, they worked out an individual education plan, got special aids, cooperated with the disabled children's parents and were of the opinion that a school integration is beneficial for both parts. The intention of this work has been to bring information, attitudes and statements of teachers on the up-to-date situation in the school integration of pupils with special educational needs at common elementary schools.

Key words: school integration, a common elementary school, a disabled pupil, physical disability, visual disability, hearing defect, a disturbed communication ability, a specific learning disorder, a behavioural disorder, a pupil with special educational needs, a teacher having an integrating pupil in class, an individual education plan, compensation aids, a teacher's assistant, architectonic barriers.

Titel der Bakkalaureatsarbeit: Integration von behinderten Kindern in die Schulen

Vorname und Name des Autors: Jana Černá

Akademisches Jahr bei der Abgabe von Bakkalaureatsarbeit: 2009/2010

Leiter der Bakkalaureatsarbeit: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Annotation:

Die Bakkalaureatsarbeit hat sich mit Problematik der Integration von behinderten Kindern in die Grundschulen befasst. Das Ziel war es Bereitstellung von üblichen Grundschulen und von Pädagogen für die Integration der behinderten Kinder festzustellen. Die Aufmerksamkeit wurde den Ansichten, den Erfahrungen und der Ausbildung von Pädagogen gewidmet, die die behinderten Schüler in der Klasse gehabt haben. Ausserdem wurden auch materielle Versorgung und Unterstützungsmittel bei der Ausbildung von den Schülern mit speziellem Bildungsbedarf betrachtet. Die Arbeit wurde aus zwei grundlegenden Bereichen bestanden. Der theoretische Teil hat mittels Fachquellen Integrationsbegriff, Legislative der Schulintegration und Bedingungen für die Ausbildung der Schüler mit speziellem Bildungsbedarf definiert. Weiter wurden auch die den Erfolg von Schulintegration beeinflussenden Faktoren erwähnt. Der praktische Teil hat mittels eines Fragebogens die Informationen und die Ansichten von 104 Pädagogen der Grundschulen über die Schulintegration der Schüler mit speziellem Bildungsbedarf festgestellt. Die Ergebnisse haben gezeigt, dass die Pädagogen, die in der Klasse behinderte Kinder gehabt haben, sich für die Problematik der Integration vollständig interessiert haben. Sie waren informiert und haben über die Möglichkeiten einer speziellen pädagogischen Unterstützung gewusst, Ausarbeiten eines individuellen Bildungsplans und auch spezielles Hilfsmittel versichert, mit den Eltern der behinderten Schüler zusammengearbeitet und eine Stellung genommen, dass die Schulintegration zum Vorteil von beiden Seiten dient. Die Bedeutung davon war es die Informationen, Ansichten und Stellungnahmen der Pädagogen über den aktuellen Stand der Schulintegration der Schüler mit speziellem Bildungsbedarf zu bieten.

Die Schlüsselwörter: die Schulintegration, übliche Grundschule, der behinderte Schüler, die Körperbehinderung, die Sehbehinderung, die Hörbehinderung, beschädigte Kommunikationsstärke, spezifische Lernstörungen, die Verhaltensstörungen, der Schüler mit speziellem Bildungsbedarf, integrativer Pädagoge, individueller Bildungsplan, das Kompensationshilfsmittel, der Pädagogenassistent, die Architekturbarrieren.

Seznam používaných zkratk

IVP: individuální vzdělávací plán

NPV: národní program vzdělávání

RVP: rámcový vzdělávací program

RVP ZV: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP: školní vzdělávací program

OBSAH

ÚVOD	11
1 TEORETICKÁ ČÁST	13
1.1 Vymezení pojmu integrace	13
1.2 Legislativní vymezení školské integrace	14
1.3 Systém dokumentů pro základní vzdělávání a podpora integrace	16
1.4 Školská integrace a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	17
1.4.1 Školská integrace a vzdělávání žáků s tělesným postižením.....	17
1.4.2 Školská integrace a vzdělávání žáků se zrakovým postižením.....	19
1.4.3 Školská integrace a vzdělávání žáků se sluchovým postižením	21
1.4.4 Školská integrace a vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností ..	23
1.4.5 Školská integrace a vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení.....	24
1.4.6 Školská integrace a vzdělávání žáků s poruchami chování	26
1.4.7 Školská integrace a vzdělávání žáků s mentálním postižením	27
1.4.8 Školská integrace a vzdělávání žáků s autismem	28
1.4.9 Školská integrace a vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním	29
1.5 Faktory ovlivňující úspěšnost školské integrace.....	30
1.5.1 Rodina a rodiče	31
1.5.2 Škola a učitelé	32
1.5.3 Poradenství a diagnostika	33
1.5.4 Prostředky speciálně pedagogické podpory.....	33
1.5.5 Další faktory	35
1.5.6 Individuální vzdělávací plán	35
1.5.7 Dovednosti a kvalifikace integrativního pedagoga.....	38
2 PRAKTICKÁ ČÁST	39
2.1 Cíl praktické části bakalářské práce	39
2.2 Předpoklady bakalářské práce.....	39
2.3 Použité metody.....	39
2.4 Popis zkoumaného vzorku	40
2.5 Získaná data a jejich interpretace.....	41
ZÁVĚR	57
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

V roce 2005 nabyl účinnosti **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**, který umožňuje dětem s postižením vzdělávat se s ostatními dětmi v běžných typech škol, a to formou integrace. § 16 tohoto zákona uvádí terminologii **Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami**. Jednotlivé formy integrace jsou přiblíženy § 3 **Vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných**.

Zákon č. 561/2004 Sb. podporuje prostupnost speciálního školství se školami běžného typu a dává možnost integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného proudu vzdělávání. Pro tyto žáky mohou být upraveny vzdělávací programy podle jejich potřeb a možností. Zákon dále počítá s podpůrnými opatřeními, mezi která patří podle Vyhlášky č. 73/2005 Sb. např. speciální metody a postupy vzdělávání, používání kompenzačních a rehabilitačních pomůcek, zajištění asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě.

Školský zákon stále dále ponechává možnost zřizování i jednotlivých tříd, v nichž se bude uskutečňovat vzdělávání dětí s postižením s využitím zejména forem a metod vzdělávání přizpůsobených jejich speciálním vzdělávacím potřebám, nebo mohou být zřizovány celé školy, které budou specializovány na jejich vzdělávání.

V souvislosti s výše uvedeným se naskýtají otázky. Budou pedagogové běžných typů základních škol připraveni na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Budou schopni jim poskytovat speciálně pedagogickou podporu? Zajistí jim speciální učebnice a didaktické pomůcky? Tyto otázky byly inspirací k tomu věnovat se problematice integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do základních škol běžného typu.

Cílem bakalářské práce je zjistit připravenost základních škol a pedagogů na integraci postižených dětí. Zajímaly nás názory, zkušenosti a vzdělání pedagogů, materiální zajištění a podpůrné prostředky integrovaného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá vymezením pojmu integrace, legislativou školské integrace, podmínkami pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále jsou zde zmíněny faktory ovlivňující úspěšnost školské integrace.

Praktická část přináší informace o současném stavu školské integrace v jedenácti běžných základních školách v okrese Benešov. Dotazníkem, který byl vypracován pro zjištění potřebných dat, byly zachyceny informace a názory pedagogů, kteří mají každodenní zkušenost se školskou integrací.

V praktické části jsou také uvedeny předpoklady, popsána použitá metoda průzkumu a zkoumaný vzorek. Dále obsahuje výsledky průzkumu prezentované v tabulkách a grafech.

Motivem rozhodnutí věnovat se zvolené problematice bylo přesvědčení o tom, že společné vzdělávání dětí s postižením i bez postižení je nejpřirozenější formou vzdělávání.

Dalším motivem bylo přesvědčení, že se všichni vzájemně potřebujeme, a že tato vzájemná závislost je klíčová pro přežití jak jedinců, tak druhu. Je to přesvědčení, že musíme respektovat a vážit si rozdílů mezi lidmi a uvědomovat si, že za to všichni neseme zodpovědnost.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení pojmu integrace

Jde poměrně o široký pojem, ve kterém se uplatňuje celá řada aspektů, např. filosoficko – etických, ekonomických, legislativních, zdravotních, sociálních, psychologických a jiných.

Světová zdravotnická organizace charakterizuje integraci jako sociální rehabilitaci, schopnost příslušné osoby podílet se objektivně na společenských vztazích. Integrace je stav, kdy se zdravotně postižený jedinec vyrovnal se svou vadou, žije a spolupracuje s nepostiženými, prokazuje výkony a vytváří hodnoty, které společnost intaktních uznává jako rovnocenné, společensky významné a potřebné (Jesenský in Pipeková a kol., 1998, s. 29).

„Obecně znamená pojem integrace plné začlenění jedince s postižením do společnosti, do přirozeného sociálního prostředí v co nejvyšší možné míře“ (Pešatová, Tomická, 2007, s. 33).

Podle míry zapojení znevýhodněného jedince je to nejvyšší stupeň socializace, tj. úplné splynutí se zdravou společností. Jesenský vymezuje integraci takto: „Integraci definujeme jako soužití postižených a nepostižených při přijatelné nízké míře konfliktnosti vztahů těchto skupin“ (Jesenský in Pešatová, Tomická, 2007, s. 33).

„Opakem integrace je segregace. Je to stav, kdy postižený je ze společnosti vyčleněn nebo se sám ze společnosti pro svůj defekt vyčleňuje“ (Pipeková a kol., 1998, s. 29).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání v kapitole Vzdělávání žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je uvedeno, že **„ve všech organizačních formách vzdělávání je nutné vytvářet žákům podmínky pro jejich úspěšné vzdělávání a uspokojování jejich speciálních vzdělávacích potřeb“** (RVP ZV, 2007).

V tom samém dokumentu je integrace definována jako **„zařazení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd a jejich vzdělávání v souladu s individuálními vzdělávacími potřebami“** (RVP ZV, 2007).

S ohledem na to, že se zabýváme integrací ve školním prostředí, se pro potřeby bakalářské práce přikláníme k definici uskutečňování integrace podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

1.2 Legislativní vymezení školské integrace

Pro potřeby školské integrace je zlomovým a nejdůležitějším zákonem **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**. Ten vymezuje tři základní kategorie dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. V § 16 se uvádí, že dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se **zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním**.

Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismu a vývojové poruchy učení nebo chování.

Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- a) rodinné prostředí s nízkým sociokulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 561/ 2004 Sb., § 16).

Dále je v § 16 zakotveno např. toto:

Speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů zjišťují školská poradenská zařízení. Pro pedagogy jsou nejdůležitější pedagogicko psychologické poradny a speciálně pedagogická centra.

V Zákoně č. 561/2004 Sb., v § 16 se mimo jiné uvádí, že děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající

jejich specifikům. Při hodnocení těchto žáků a studentů se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.

Žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou. Těm, kteří nemohou vnímat řeč sluchem, se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím znakové řeči. Ti, kteří nemohou číst běžné písmo zrakem, mají právo na vzdělávání s použitím Braillova bodového písma a těm, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí, je zajištěno právo na bezplatné vzdělávání prostřednictvím náhradních způsobů dorozumívání.

Jestliže to vyžaduje povaha zdravotního postižení, zřizují se pro žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy.

Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávány jinak (Zákon č. 561/2004 Sb., § 16).

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných následně upřesňuje podpůrná opatření při vzdělávání těchto žáků. V první části vyhlášky jsou vypsána obecná ustanovení. Druhá část upravuje speciální vzdělávání, vymezuje např.:

- v § 2 zásady a cíle speciálního vzdělávání,
- v § 3 formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením,
- v § 5 typy speciálních škol,
- v § 6 individuální vzdělávací plán,
- v § 7 asistenta pedagoga, v § 8 organizaci speciálního vzdělávání,
- v § 10 počty žáků (Vyhláška č. 73/2005 Sb.).

1.3 Systém dokumentů pro základní vzdělávání a podpora integrace

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha (MŠMT, 2001) vymezuje nové směry vzdělávání, novou strukturu a poslání vzdělávacích dokumentů. Tyto dokumenty jsou nadále vytvářeny na dvojí úrovni – státní a školní.

Státní úroveň kurikulárních dokumentů tvoří: *národní program vzdělávání* (NPV), který vymezuje hlavní zásady kurikulární politiky státu, obecné cíle vzdělávání, oblasti vzdělávání nezbytné pro dosažení těchto cílů, zásady pro tvorbu rámcových a školních vzdělávacích programů, podmínky pro jejich zavádění do škol i další legislativní a organizační předpoklady pro realizaci kurikulární politiky státu. Dále je státní úroveň zastoupena *rámcovými vzdělávacími programy* (RVP) pro předškolní, základní, střední gymnaziální a střední odborné vzdělávání, které vymezují cílové zaměření vzdělávání, očekávané výstupy vzdělávání (výsledky vzdělávání), základní učivo, učební plány, pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, podmínky pro realizaci vzdělávacích požadavků aj.

RVP pro základní vzdělávání (ZV) obsahuje kapitolu č. 8 s názvem: Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zde se mimo jiné uvádí, že „ve všech organizačních formách vzdělávání je nutné vytvářet žákům podmínky pro jejich úspěšné vzdělávání a uspokojování jejich individuálních speciálních vzdělávacích potřeb“ (RVP ZV, 2007).

Školní úroveň kurikulárních dokumentů tvoří: *školní vzdělávací programy* (ŠVP), které vypracovávají jednotlivé školy podle RVP s přihlédnutím ke konkrétním potřebám žáků, podmínkám škol, perspektivám rozvoje vzdělávání na dané škole. Také s přihlédnutím na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha podporuje integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných typů škol a tvorbu inkluzivního prostředí. Podporuje zavádění kompenzačních programů pro tyto děti. Stěžejní tendence v oblasti speciálního školství vidí v odstraňování segregovaného vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a v jejich integraci do běžného vzdělávacího proudu. Přiznává, že princip integrace a inkluze je možné realizovat pouze v součinnosti se základní reformou školského systému jako celku (MŠMT, 2001).

1.4 Školská integrace a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

RVP ZV je normativním východiskem pro tvorbu ŠVP pro základní školy vzdělávající mj. žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Další podkapitoly se budou věnovat školské integraci žáků s určitým druhem postižení.

1.4.1 Školská integrace a vzdělávání žáků s tělesným postižením

Žáci s tělesným postižením jsou omezeni ve větší či menší míře v pohybových schopnostech, v nejtěžších případech vede postižení až k celkové nehybnosti. Postiženy mohou být končetiny, mohou se vyskytovat různé druhy deformací, malformací, amputací a poúrazové stavy atd.

Děti s tělesným postižením jsou v různé míře izolované i závislé na okolí. Je třeba respektovat jejich případné potíže se sebeobsluhou, problémy v komunikaci a obtíže s pohybem a dopravou (Vítková, 2004, s. 32).

Závažným druhem postižení je dětská mozková obrna. U těchto dětí je postižena i jemná motorika, gestikulace, mimika, řeč, kreslení, psaní a všechny tvořivé činnosti. Je to velmi ztížená životní situace, protože děti s tímto postižením mohou mít velmi omezené výrazové možnosti. Podstatným problémem dětí s tělesným postižením se jeví to, že to bývá postižení výrazné, tzn. na první pohled patrné (Pipeková a kol., 1998, s. 131, 132).

Obsah vzdělávání

Obecně platí, že žák s tělesným postižením zpravidla může s využitím kompenzačních pomůcek absolvovat většinu předmětů. Obtíže činí předměty, které kladou vysoké nároky na motoriku, zvláště pak na jemnou motoriku, jako je geometrie, výtvarná výchova, tělesná výchova a pracovní výchova. V těchto případech je někdy nutné rozsah výuky upravit, omezit. Výuka tělesné výchovy se řídí doporučením odborného lékaře. Pokud žáci na tělesnou výchovu nemusí docházet, pak také nejsou z tohoto předmětu klasifikováni (Vítková, 2004, s. 32).

Podmínky vzdělávání:

- bezbariérový vstup do školy (především pro žáky na vozíku),
- technické vybavení pro pohyb žáků po škole,
- didaktické pomůcky,
- kompenzační pomůcky (lehátka, polohovací stolky a židle),
- počítače (psací stroje) pro žáky, kteří nemohou psát běžným způsobem, úprava pracovního prostředí,
- snížení počtu žáků ve třídě,
- pomoc osobního asistenta nebo asistenta pedagoga,
- úprava obsahu osnov – individuální vzdělávací plán (IVP),
- vytvářet dobré sociální klima ve třídě (Vítková, 2004, s. 32), (Müller a kol., 2001, s. 100).

Müller a kol. uvádějí, že významným předpokladem úspěšné integrace dítěte s tělesným postižením je způsobilost dorozumívání. U mnoha z nich se totiž vyskytuje narušená komunikační schopnost. Z té vyplývá narušení vývoje sociálních vztahů a osobnostního vývoje. V rámci edukace žáka s tělesným postižením je proto nutné rozvíjení komunikačních dovedností. Z těchto důvodů je možné zařadit předmět dorozumívací dovednosti do individuálních vzdělávacích plánů integrovaných žáků s tělesným postižením v základních školách.

V předmětu dorozumívací dovednosti se sleduje cíl, aby tělesně postižený žák v procesu vzdělávání a výchovy dosáhl co možná nejvyššího stupně socializace. Žák s tělesným postižením se připravuje k tomu, aby z hlediska svých možností komunikoval co nejlépe.

Jde tedy o rehabilitaci žáků s tělesným postižením v oblasti mluvené a psané formy řeči, případně s uplatňováním alternativní (náhradní) a augmentativní (rozšiřující, doplňující) komunikace.

Nejedná se o vyučovací předmět v běžném pojetí a nevypracovávají se ani učební osnovy předmětu dorozumívací schopnosti. Ty jsou nahrazeny plány činností, které si pedagog individuálně sestaví. Učitel využívá poznatků získaných při vlastním pozorování žáků v různých situacích z realizace dorozumívacích dovedností (Müller a kol., 2001, s. 102).

Součástí předmětu dorozumívací dovednosti:

- speciální grafické činnosti při některých anomáliích nebo amputacích horních končetin,
- speciální grafické činnosti prováděné pomocí stroje, počítače (tzv. dálkových psacích systémů)
- řečová výchova (dříve označována jako individuální logopedická péče),
- alternativní a augmentativní komunikace – Bliss, Makaton, aj. (Müller a kol., 2001, s. 102).

Děti s tělesným postižením je obvykle možno dobře individuálně integrovat v běžných základních školách za pomoci osobního asistenta. Vždy ale záleží na závažnosti jejich postižení.

1.4.2 Školská integrace a vzdělávání žáků se zrakovým postižením

Žáci se zrakovým postižením jsou žáci s vadou zraku. Postižení může být buď orgánové, nebo funkční. Žáci se zrakovým postižením nemohou přesně vnímat všechny vizuální informace nebo je nevnímají vůbec.

Žáky se zrakovým postižením dělíme z hlediska intenzity postižení na slabozraké (omezení zrakových funkcí), se zbytky zraku (praktická nevidomost) a nevidomé (chybění tvarového vidění, může být zachována schopnost rozlišovat světlo a tmu). Každá z těchto kategorií vyžaduje speciální přístup a odlišné technické zázemí. Při integraci těchto žáků do základních škol se většinou zaměřujeme na co nejefektivnější kompenzaci chybějících zrakových funkcí (Vágnerová, 2004, s. 195–198).

Obsah vzdělávání:

- Žáci s lehčí zrakovou vadou mohou s pomocí optických pomůcek zvládnout všechny nároky základního vzdělávání.
- Obecně platí, že pro žáky s lehčí zrakovou vadou je primární využívat zraku při dodržování zrakové hygieny a současně je žádoucí jako podporu využívat další smysly, zejména hmat a sluch.

- Žáci s těžkou zrakovou vadou a nevidomí žáci, kteří se většinou vzdělávají v základních školách pro zrakově postižené, musí mít upravené podmínky vzdělávání, vhodné technické vybavení učeben a personální zajištění výuky kvalifikovanými speciálními pedagogy.
- Součástí jejich učebního plánu je předmět – prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených.
- Důležité je naučit žáky se zrakovým postižením využívat informační a komunikační technologie, psát a pracovat na počítači.
- V závislosti na stupni postižení žáků je možné zařazení předmětů speciální péče do systému jejich vzdělávání. Jsou to především tyto předměty – zraková stimulace, práce s optickými pomůckami, speciální příprava čtení a psaní bodového písma.
- K tomu, aby těžce zrakově postižený žák mohl pracovat s učebními texty, je třeba upravit a převést běžné učebnice do bodového písma a vybrané učivo z jednotlivých předmětů (geometrie, fyzika, chemie, zeměpis) doplnit plastickými vyobrazeními. Pro slabozraké žáky je třeba zajistit učebnice a učební materiály ve zvětšeném písmu.
- S ohledem na možnost budoucího profesního uplatnění se doporučuje zařadit v rámci nepovinných předmětů ještě předměty – příprava individuální hry na hudební nástroj, hra na hudební nástroj, hudební nauka a sborový zpěv. Obecně platí, že žáci s těžkou zrakovou vadou na běžné základní škole potřebují zejména ze strany pedagogů větší časový prostor pro plnění úkolů, transformaci černotisku do Brailleova písma, Pichtův psací stroj, kterým lze psát v Braillově písmu a řadu speciálních pomůcek (Vítková, 2004, s. 32), (Ludíková in Müller a kol., 2001, s. 132).

Podmínky vzdělávání:

- podnětné prostředí pro zdárnou integraci žáka (základní znalosti učitele v oblasti oftalmopedie), individuální přístup pedagogů k žákům,
- nižší počet žáků ve třídách,
- vhodné materiální a technické vybavení, úprava interiéru (odstranění bariér v prostorách školy, označení zasklených ploch barevnými pásky, barevné vyznačení

začátku a konce schodiště, speciální osvětlení, učebnice se zvětšeným písmem, přepis učebnic do bodového písma, optické pomůcky, audioknihy),

- didaktické kompenzační pomůcky (plastické modely, upravené měřicí přístroje, televizní lupy, počítače s programy pro nevidomé aj.),
- podrobné seznámení spolužáků a rodičů nepostižených žáků s problematikou zrakově postižených (Vítková, 2004, s. 33), (Ludíková in Müller a kol., 2001, s. 128).

Nevidomí žáci a žáci se zbytky zraku potřebují velmi specializovaný přístup a specializované pomůcky, a proto se většinou vzdělávají v základních školách pro zrakově postižené. Žáci s lehčím stupněm zrakového postižení se mohou vzdělávat formou individuální integrace v běžných základních školách. Je vhodné využívat pomoci osobního asistenta nebo asistenta pedagoga.

1.4.3 Školská integrace a vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Žáci se sluchovým postižením jsou žáci s postižením sluchového aparátu. Tito žáci jsou omezeni v oblasti vnímání řeči, chybí jim i sluchová orientace v prostředí.

Podmínky vzdělávání jsou i u žáků se sluchovým postižením individuálně odlišné a musí odpovídat stupni a druhu postižení. Lze říci, že nedoslýchavost, zbytky sluchu a hluchota jsou tři rozdílná postižení. Představitelé jednotlivých skupin mají do určité míry odlišné vzdělávací potřeby. Při jejich integraci vycházíme z toho, že pedagogové a žáci se sluchovým postižením se musí dorozumět. Může to být odezíráním, znakovou řečí a nebo pomocí tlumočníka. Integrace nedoslýchavých dětí, které mohou používat sluchadlo, bývá snadnější (Vágnerová, 2004, s. 213, 227).

Obsah vzdělávání:

- žáci s lehčím sluchovým postižením (nedoslýchaví) mohou za pomoci sluchadel zvládnout požadavky v běžné škole,
- pro žáky s těžkou sluchovou vadou bývá vhodnější vzdělávání ve speciálních základních školách nebo třídách pro žáky se sluchovým postižením,

- předmět hudební výchova je možno u žáků s nejtěžším sluchovým postižením alternovat novým, komplexněji pojatým předmětem, hudebně-dramatickou výchovou s rytmickými, hudebně-pohybovými a dramatickými činnostmi,
- slovní komunikaci je možno rozvíjet ovládnutím písemného projevu,
- komunikaci můžeme rozvíjet a podporovat taktilním vnímáním a výrazem obličeje,
- při vzdělávání těžce sluchově postižených žáků je nutné respektovat jejich právo na volbu jazyka komunikace, tudíž i jazyka vzdělávacího; pro mnohé neslyšící je to jazyk vizuálně motorický – znaková řeč,
- pro žáky s těžkým sluchovým postižením jsou vydávány speciální učebnice, které obsahují jednodušší texty, cizí slova jsou v nich redukována, je v nich více obrázků, mapek apod. (Vítková, 2004, s. 34), (Müller a kol., 2001, s. 189).

Podmínky vzdělávání:

- včasné přidělení kvalitního sluchadla, včasná reedukace sluchu a řeči,
- právo na výběr vzdělávací cesty (např. bilingvní program, orální program, program totální komunikace),
- nižší počet žáků ve třídách,
- znalost problematiky sluchového postižení všemi pedagogy, individuální přístup pedagogů k žákovi,
- možnost úpravy obsahu učiva jednotlivých předmětů,
- znalost speciálních metod ve výuce žáků se sluchovým postižením,
- pokračování v logopedické péči podle potřeb žáků,
- materiální a technické vybavení a účinné kompenzační pomůcky (místnosti upravené k výuce, individuální sluchadla apod.),
- běžné i speciální učebnice, výukové videoprogramy, didaktické pomůcky apod. (Vítková, 2004, s. 35), (Müller a kol., 2001 s. 187).

Žáky s lehčím sluchovým postižením je možno vzdělávat formou individuální integrace v běžných základních školách. Žáci s těžším stupněm sluchového postižení se mohou vzdělávat, není-li možná integrace, v základních školách pro sluchově postižené.

1.4.4 Školská integrace a vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností

Žáci s narušenou komunikační schopností jsou žáci, kteří mají porušenou schopnost srozumitelně a přiměřeně komunikovat.

Narušená komunikační schopnost se vyskytuje u poměrně velkého počtu žáků, kteří v jejím důsledku mohou mít problémy v oblasti sociální i psychické. Jejich vzdělávání je rozšířeno o logopedickou péči, která by měla být zaměřena nejen na úpravu výslovnosti, ale na celkový rozvoj komunikace. Je nutné, aby pedagog, který integruje dítě s narušenou komunikační schopností, znal celkovou problematiku tohoto postižení, aby měl znalosti z oblasti fonetiky o systému hlásek i o vývoji dětské řeči. Měl by mít v zásobě celou řadu logopedických říkanek a během dne je používat (Vágnerová, 2004, s. 249).

Obsah vzdělávání:

- žáci s narušenou komunikační schopností zpravidla mohou zvládat učivo běžných základních škol,
- předpokladem je intenzivní logopedická péče, která se snaží odstraňovat poruchy řeči tak, aby u žáka byla řeč dostatečně obsahově rozvinutá a po stránce formální správná,
- v jazykových předmětech musí být vzdělávání podle individuálních vzdělávacích plánů,
- nezbytná je přítomnost učitele – logopeda, logopedická péče prolíná celou výukou (Vítková, 2004, s. 36).

Podmínky vzdělávání:

- individuální logopedická péče, která prolíná všemi předměty,
- individuální přístup speciálního pedagoga a ostatních pedagogů,
- možnost vzdělávání žáků na základě individuálních vzdělávacích plánů,
- informovanost všech vyučujících o problematice řečového postižení žáka,
- vhodné sociální klima tříd,

- snížený počet žáků ve třídě,
- zohledňující přístup ke klasifikaci,
- spolupráce se speciálně pedagogickým centrem,
- spolupráce s odbornými lékaři (Vítková, 2004, s. 36).

Žáky s narušenou komunikační schopností můžeme většinou úspěšně integrovat na běžných základních školách. Pokud není integrace možná, mohou se vzdělávat v základních školách logopedických.

1.4.5 Školská integrace a vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení

Pro žáky se specifickou poruchou učení je charakteristické, že podávané školní výkony neodpovídají jejich rozumové úrovni.

Specifické poruchy učení se vyskytují u poměrně značného množství žáků. Nejčastěji se vyskytujícími specifickými poruchami učení jsou potíže se čtením (dyslexie), psaním (dysgrafie) a pravopisem (dysortografie), méně často s počty (dyskalkulie) a další. Provázeny bývají hyperaktivitou, nesoustředěností, impulzivním jednáním, špatnou pohybovou koordinací a dalšími příznaky z oblasti psychomotorické, mentální a volní (Vítková, 2004, s. 37).

Obsah vzdělávání:

- obsahem se vzdělávací proces žáků se specifickými poruchami učení většinou zásadně neodlišuje od vzdělávání ostatních žáků,
- efektivita při nápravě specifických poruch učení žáků je dosahováno kvalifikovaným personálním zabezpečením, vytvořením vhodných podmínek pro výuku,
- užívat specifické postupy a metody výuky a úzce spolupracovat s poradenskými pracovišti,

- posilovat dovednosti vlastního čtení a psaní, ale hlavně schopnosti porozumět čtenému a psanému textu, pracovat s učebnicemi, slovníky a dalšími tištěnými materiály,
- podporovat schopnost koncentrace pozornosti a potlačovat hyperaktivitu a impulzivní jednání a další nežádoucí projevy, které většinou poruchy učení doprovázejí,
- v oblasti komunikace se mohou u žáků se specifickými poruchami učení projevovat obtíže zejména v písemné komunikaci; jejich zvládnutí bývá záležitostí nápravy poruchy v čtení, psaní či pravopisu (Vítková, 2004, s. 37), (Müller a kol., 2001, s. 85).

Podmínky vzdělávání:

- učitel, který zná a respektuje specifické problémy žáka; individuální práce se žákem, respektování jeho pracovního tempa, časté opakování probraného učiva, postupování po malých krocích,
- doporučuje se žáka hodnotit slovně,
- reedukaci (nápravu) provádět pravidelně, používat kompenzační pomůcky,
- snížený počet žáků ve třídě,
- přehledné a strukturované prostředí,
- vyloučit rušivé podněty,
- pravidelný režim dne, jasně stanovená pravidla,
- pravidelná relaxace pro uvolnění psychického napětí,
- aktivní spolupráce s rodiči zaměřená na jednotnost přístupu,
- dodání sebedůvěry dítěti v jeho vlastní schopnosti (Vítková, 2004, s. 38), (Michalová, 2008, s. 112).

Žáky se specifickou poruchou učení lze úspěšně integrovat na základních školách. Obsah stanoveného učiva zvládají s úlevami, které jsou vymezeny v IVP.

1.4.6 Školská integrace a vzdělávání žáků s poruchami chování

Žáci s poruchami chování jsou žáci, kteří „nejsou schopni respektovat normy chování na úrovni odpovídající jejich věku, event. na úrovni svých rozumových schopností. Za porušení norem nepocítují vinu. Nebývají schopni navázat a udržet přijatelné sociální vztahy“ (Vágnerová, 2004, s. 779).

Jedná se o žáky s poruchami chování, hyperaktivní, popřípadě žáky s edukativními problémy, kteří nerespektují některé normy společenského chování, jsou nepřizpůsobiví, impulzivní a snadno unavitelní. Společenská adaptabilita je u některých z nich natolik snížena, že nejsou schopni dodržovat školní řád a režim školy a nemohou se vzdělávat ve třídách s velkým počtem žáků, za použití běžných metod (Vítková, 2004, s. 38).

Obsah vzdělávání:

- v závislosti na předpokladech k učení a na příčinách školní neúspěšnosti je nutné diferencovat výchovně vzdělávací postupy tak, aby žáci v rámci svých možností co nejúspěšněji zvládali ŠVP školy, kterou navštěvují (Vítková, 2004, s. 38).

Podmínky vzdělávání:

- použití speciálně pedagogických metod a forem práce,
- nižší počet žáků ve třídách,
- třídy umožňující změnu uspořádání vybavení pro využití při skupinovém vyučování a při dalších výchovných činnostech,
- odpočinkový kout ve třídě, kde by mohl žák s poruchou chování relaxovat, případně plnit ty požadavky učitele, které nevyžadují práci v lavici (individuální četba, studium apod.),
- nadstandardní vybavení pro sport a volný čas (sportovní aktivity a zájmové činnosti jsou pro žáky s poruchami chování velmi potřebné),
- zaměřit se na prevenci vzniku poruch chování,
- vhodná doprava žáků do školy, aby nedocházelo k problémům se záškoláctvím,

- práce s rodinou – zaměřit působení na podporu odpovídajícího fungování rodiny (Vítková, 2004, s. 38), (Vágnerová, 2004, s. 803).

Žáci s poruchami chování (jako je nepřizpůsobivost, impulzivita, vulgárnost, záškoláctví a lži) se mohou vzdělávat v běžné základní škole formou integrace. V rámci výchovy a vzdělávání těchto dětí by pedagogové měli zaměřit své působení mj. na podporu adekvátního fungování rodiny. Na žádost rodičů, kteří výchovu svého dítěte nezvládají, je možný dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu. Pokud jsou výchovné problémy velké, je další možností ústavní či ochranná výchova nařízená soudem.

1.4.7 Školská integrace a vzdělávání žáků s mentálním postižením

Jde o žáky se sníženou úrovní rozumových schopností, u kterých dochází k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování. Individuální modifikace těchto příznaků závisí na hloubce a rozsahu mentální retardace, na míře postižení jednotlivých funkcí a na rovnoměrnosti psychického vývoje žáka (Vítková, 2004, s. 39). Vágnerová uvádí, že žák „s mentálním postižením nemá schopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, přestože byl přijatelným způsobem výchovně stimulován.“ Dochází u nich k nedostatečnému rozvoji myšlení a řeči, omezená je i schopnost učení (Vágnerová, 2004, s. 289).

Obsah vzdělávání:

- vzdělávací program základních škol praktických (pro děti s lehkou mentální retardací) obsahuje všechny vzdělávací předměty jako vzdělávací program základních škol,
- učivo základních škol praktických je ve srovnání s učivem běžných základních škol zjednodušeno a upraveno tak, aby jeho osvojení bylo dostupné pro žáky se sníženou úrovní rozumových schopností,
- základní škola speciální je typem základní školy, která vzdělává žáky s takovou úrovní rozvoje rozumových schopností, která umožňuje, aby si ve vhodně upravených podmínkách a při odborné speciálně pedagogické péči osvojovali základy vzdělání; převážnou část žáků základních škol speciálních tvoří žáci se

středně těžkou případně s těžkou mentální retardací a mentálně postižení žáci s více vadami,

- těžiště základních škol speciálních spočívá ve výchovné a vzdělávací činnosti zaměřené na vytváření základních vědomostí, dovedností a návyků, potřebných k uplatnění v praktickém životě, a na rozvíjení duševních i tělesných schopností žáků, založeném na důsledném respektování jejich individuálních zvláštností (Vítková, 2004, s. 39).

Podmínky vzdělávání:

- snížené počty žáků ve třídách,
- zajištění asistenta pedagoga,
- vhodně upravené prostředí,
- speciální učební metody,
- výběr učiva odpovídající úrovni rozumových schopností žáků,
- učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací,
- kompenzační pomůcky v závislosti na potřebách žáků a závažnosti jejich postižení,
- učebnice, které odpovídají úrovni rozumových schopností žáků (Vítková, 2004, s. 39), (Müller a kol., 2001, s. 255).

Žáci s mentálním postižením se vzdělávají v základních školách praktických, základních školách speciálních. V běžných základních školách formou integrace je vhodné vzdělávat žáky s lehčím stupněm postižení.

1.4.8 Školská integrace a vzdělávání žáků s autismem

Autismus je definován jako pervazivní vývojová porucha charakterizována triádou základních příznaků. Žák s autismem není schopen společenské interakce, není schopen přiměřené komunikace a má omezený stereotypně se opakující repertoár zájmů a aktivit (Vítková, 2004, s. 40).

Obsah vzdělávání:

- žáci s autismem se vzdělávají vždy na základě individuálních vzdělávacích plánů,
- k výběru učiva vhodného k osvojování dochází na základě předpokladů žáků k učení (Vítková, 2004, s. 40).

Podmínky vzdělávání:

- zajistit strukturovanou výuku (např. pomocí TEACCH programu),
- speciálně upravené školní prostředí, dobře uspořádat prostor třídy,
- správný výběr pracovního místa,
- přísně individuální přístup,
- vytvoření vizuálně srozumitelného plánu,
- důležitá je systematická pravidelnost,
- počítač pro ty žáky, kteří preferují práci s počítačem,
- pedagogy vzdělané v problematice autismu a práci s těmito žáky (Čadilová, Jůn, Thorová, 2007, s. 68–72).

Žáci s lehčími formami autismu (s autistickými rysy) mohou být vzděláváni v běžných základních školách, žáci s autismem s mentálním postižením se vzdělávají zpravidla v základních školách praktických s osobním asistentem nebo asistentem pedagoga.

1.4.9 Školská integrace a vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Za žáky se sociálním znevýhodněním se považují žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, žáci ohrožení sociálně patologickými jevy nebo děti azylantů a účastníků řízení o udělení azylu na území České republiky.

Tito žáci jsou z prostředí sociálně nebo kulturně a jazykově odlišného od prostředí, v němž vyrůstají žáci pocházející z majoritní společnosti. Někteří z těchto žáků se bez problémů integrují do běžné školy. Jiní se mohou setkávat s obtížemi pro svoji jazykovou odlišnost nebo proto, že jsou hluboce ovlivněni svými rodinami a jejich kulturními vzorci. Odlišnosti

se projevují v chování, jednání, odlišné hodnotové stupnici, stylu života, pojetí výchovy dětí, vztahu ke vzdělání apod. (Vítková, 2004, s. 41).

Obsah vzdělávání:

- důležité je zabezpečit vzdělávání žáků z menšinových skupin tak, aby mohli být úspěšní v majoritní společnosti a přitom byla zachována jejich jazyková a kulturní identita,
- na žáky se sociálním znevýhodněním je nutno brát zřetel při zpracování ŠVP, případně pro ně vypracovat individuální vzdělávací plány, které budou maximálně vyhovovat jejich potřebám, tj. získávání informací, které by jim umožňovaly budování vlastní identity (Vítková, 2004, s. 42)

Podmínky vzdělávání:

- individuální nebo skupinová péče,
- zřizování přípravných tříd,
- pomoc asistenta pedagoga,
- možnost úprav osnov,
- dobré sociální klima ve třídě (Vítková, 2004, s. 41).

Žáci se sociálním znevýhodněním se mohou vzdělávat formou integrace v běžné základní škole. Výhodná je pro ně příprava na vzdělávání v majoritní společnosti v tzv. přípravných třídách. Tyto třídy se zřizují při základních školách nebo základních školách praktických. Do nich jsou zařazovány děti s odkladem školní docházky z důvodu sociální a komunikační nezralosti.

1.5 Faktory ovlivňující úspěšnost školské integrace

Z prací, které se školské integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami věnují, většina zahrnuje i pokusy o vymezení podmínek jejího zabezpečení. Michalík uvádí následující faktory úspěšnosti školské integrace, které budou dále zmíněny podrobněji (Michalík in Valenta a kol., 2003, s. 34):

Rodina a rodiče.

Škola a učitelé.

Poradenství a diagnostika.

Prostředky speciálně pedagogické podpory:

- druhý pedagog ve třídě,
- osobní asistent,
- rehabilitační, kompenzační a učební pomůcky,
- úprava vzdělávacích podmínek.

Další faktory:

- architektonické bariéry,
- sociálně-psychologické mechanismy,
- organizace zdravotně postižených.

1.5.1 Rodina a rodiče

Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče. Toto se samozřejmě týká i rodičů dětí s postižením, ale existuje několik odlišností, které činí život rodiny dítěte s postižením obtížnější.

U těchto rodin jsou uváděny určité způsoby reakce rodičů na oznámení o postižení jejich dítěte. Valenta a kol. (2003) uvádějí následující reakce:

- šok (obranná reakce na neuvěřitelnou zprávu),
- zavržení (popření diagnózy),
- bolest (přichází v opakujících se intervalech a je dlouhodobá),
- pochopení (ne ve smyslu smíření, provázené jistým poznáním postižení),
- přijetí (Valenta a kol., 2003, s. 36).

Ve vztahu ke školské integraci je důležité, v které fázi prožívání se rodiče právě nacházejí. Valenta a kol. (2003, s. 37) píše, že u rodičů postižených dětí se také setkáváme s tím, že

mají zvýšené obavy o osud a zdraví svého dítěte, mají zpravidla větší nedůvěru a citlivost vůči institucím, výrazně pocítují ekonomickou a sociální nejistotu, jsou více závislí na poradenských a posudkových institucích a projevuje se u nich zvýšená psychická i fyzická unavitelnost.

Pokud rodina uvažuje o integrovaném vzdělávání svého postiženého dítěte, zpravidla musí:

- dospět k rozhodnutí o integrovaném vzdělávání,
- najít školu schopnou a ochotnou přijmout dítě s postižením,
- zabezpečit řadu obslužných činností a zejména dopravu dítěte do školy.

U mnoha učitelů stále převládá jistá opatrnost spojená s obavami z přílišného zasahování rodičů do vzdělávání dítěte s postižením. Obě strany totiž neměly v minulosti možnost zvyknout si na vzájemnou spolupráci. Naproti tomu v posledních letech je možno např. na odborných seminářích vidět učitelku v doprovodu matky dítěte, jak ve vzájemné spolupráci hledají nejlepší varianty vzdělávání pro dítě s postižením (Valenta a kol., 2003, s. 36–38).

1.5.2 Škola a učitelé

Škola, která se rozhodne dítě s postižením přijmout, by měla splňovat určité minimální požadavky. Nejde jen o náležitosti správního řízení, architektonických bariér a možnosti poskytnutí speciálních pomůcek. Jde i o další faktory, které ovlivní úspěšnost integrace dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Nutno uvést, že nejdůležitější je celková výchovná atmosféra ve škole. Atmosféru školy nejvíce ovlivňuje sociokulturní zázemí žáků, úroveň pedagogického sboru a vedení školy. Pro pokud možno bezproblémový pobyt dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole je rozhodující i motivace spolužáků a jejich vztah ke vzdělání (Müller a kol., 2001, s. 36).

Integraci žáka ovlivní i schopnost komunikace učitelského sboru jako celku. Právě o jeho vzdělávání a z toho vyplývajících problémech i pseudoprobλέmech je velmi často vedena diskuse na pedagogických poradách.

Opomíjen je zatím často požadavek na speciálně pedagogickou kvalifikaci pedagoga. Samozřejmě nemůže být jediným kritériem, ale je důležitá. Přijetí dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do třídy znamená pro pedagoga větší nároky na přípravu výuky

jako celku i jednotlivých hodin. Samozřejmostí je vypracování a plnění individuálního vzdělávacího plánu dítěte. Pedagog musí zvládnout rozdělení svého zájmu a působení mezi žáky bez postižení a žáka se speciálními vzdělávacími potřebami tak, aby žádná ze stran nebyla v nevýhodě. Důležité je, aby pedagog měl možnost konzultovat své zkušenosti s odborníky ze speciálně pedagogických center nebo pedagogicko psychologických poraden. Zcela samozřejmě se u pedagoga předpokládá další doplňování vzdělání, samostudium, návštěvy odborných kurzů a seminářů. Zařazení dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do třídy zpravidla vyvolává potřebu zavádění netradičních metod a forem výuky, např. skupinové práce, projektové vyučování. Většina pedagogů, kteří integrují děti se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou tvořiví lidé a patří ve sborech k nejlepším (Müller a kol., 2001, s. 37).

1.5.3 Poradenství a diagnostika

Největší význam pro školskou integraci mají zejména zařízení resortu školství a to pedagogicko psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Müller a kol. (2001) uvádí, že „předpokladem vhodného poradenského vedení ze strany příslušného pracovníka je samozřejmě znalost podmínek na jednotlivých školách v regionu se zaměřením na možnosti poskytnutí účinné speciálně pedagogické podpory. V tomto směru je činnost, zpravidla center, nezastupitelná. Jejich pracovníci jsou v kontaktu s běžnými školami, mohou a zpravidla jednají spolu s rodiči, s řediteli škol vytipovaných jako vhodné pro přijetí dítěte“ (Müller a kol., 2001, s. 39).

1.5.4 Prostředky speciálně pedagogické podpory

Druhý pedagog ve třídě

Přítomnost druhého pedagoga ve třídě znamená značnou proměnu vyučovacích metod a jisté ulehčení podmínek vzdělávací práce obou pedagogů. Ti musí být ve vzájemném vztahu a musí být schopni profesionální týmové spolupráce (Michalík, 2002, s. 48).

Osobní asistent

Osobní asistent bývá v praxi základních škol vnímán jako nejdůležitější prostředek speciálně pedagogické podpory. Obzvláště u dětí s těžším tělesným či mentálním postižením. Na jedné straně je důležité zvyšování počtu osobních asistentů v našem školství, na druhé straně ani ve vyspělých zemích neplatí pravidlo, že jedno dítě s postižením má jednoho asistenta. Rozhodující pro udělení osobního asistenta je doporučení poradenského pracoviště, vnitřní podmínky a možnosti školy. Vlastní náplň práce asistenta se pohybuje od obslužných činností až po komplexní podporu vzdělávání dítěte s postižením (Michalík, 2002, s. 49).

Asistent pedagoga

Asistent pedagoga provádí osobní přípravu na vyučování, přípravu pomůcek a materiálů, které vyplývají ze speciálních vzdělávacích potřeb integrovaného žáka. Vede předepsanou dokumentaci, spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a pravidelně je informuje. Náplň práce asistenta pedagoga viz příloha č. 1.

Rehabilitační, kompenzační a učební pomůcky

Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami formou integrace do běžné základní školy je u nás záležitostí posledních několika let. Proto je do jisté míry logické, že základní školy zpravidla nedisponují potřebnými speciálními a kompenzačními pomůckami. Lze je pořídit dvěma základními způsoby. První je zapůjčení ze speciálně pedagogického centra a druhou je nákup z prostředků finančního příplatku na zdravotní postižení. Další z možností je, že tvořiví pedagogové si vyrobí pomůcky sami. Popř. lze použít osobní pomůcky žáka, zapůjčené z jeho domova. Kombinací všech uvedených způsobů se mohou zpravidla vyřešit nejaktuálnější potřeby dítěte (Michalík, 2002, s. 50).

Úprava vzdělávacích podmínek

Nutná je individuální práce a přístup a také časté skupinové vyučování. Na mysli je třeba mít i odpovídající způsob rozložení žáků ve třídě, úpravu lavic a pracovních míst, prostor pro odpočinek a další (Michalík, 2002, s. 50). Stěžejní úpravou vzdělávacích podmínek je vypracování IVP (viz kapitola 2.5.6).

1.5.5 Další faktory

Architektonické bariéry

Většina základních škol v České republice je bariérových. Je to proto, že společnost dříve neřešila otázky bezbariérové přístupnosti do veřejných budov. Ve školách tento problém bývá řešen tak, že dítě s postižením umísťují do těch učeben, ke kterým je přístup nejsnadnější.

Sociálně psychologické bariéry

Tímto pojmem označujeme širokou škálu postojů, soudů, stanovisek, ale i opatření a řešení, která doprovázejí školskou integraci i obecně život občanů se zdravotním postižením (Michalík, 2002, s. 52).

V minulosti naše společnost segregovala zdravotně postižené. Společnost nebyla nakloněna integraci. V dnešní společnosti stále ještě částečně přetrvávají názory a návyky z dřívějších desetiletí – oddělit lidi s postižením, „nevidět je“. Na druhé straně se u části intaktní populace setkáváme s přirozeným vztahem k lidem se zdravotním postižením, jejich potřebám i odlišnostem. Počítáme s jejich plným začleněním do společnosti a snažíme se jim to co nejvíce umožnit. K tomu patří nepochybně i školská integrace.

1.5.6 Individuální vzdělávací plán

Východiskem pro sestavení IVP je vyhláška č. 73/2005 ze dne 9. 2. 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

V § 6 se mj. uvádí:

- 1) IVP se stanoví v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka,
- 2) IVP vychází ze školního vzdělávacího programu, závěrů poradenských vyšetření, doporučení lékařů,

3) IVP obsahuje:

- údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální péče,
- údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva,
- vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka,
- seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek,
- jmenovité určení pedagogického pracovníka poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat,
- návrh případného snížení počtu žáků ve třídě,
- předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků,
- závěry vyšetření,

4) IVP je vypracován zpravidla před nástupem žáka do školy, nejpozději však 1 měsíc po nástupu žáka do školy,

5) školské poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v IVP (ÚZ Školství, 2006).

Kaprálek a Bělecký uvádějí, „že IVP je typ dokumentu, sloužící k plánování obsahu zkušenosti, kterou konkrétní žák získá ve škole. Jde tedy o dokument sloužící k plánování kurikula (obsahu vzdělávání) jednotlivého žáka podle jeho specifických potřeb. Dokument se soustředí především na popis užitých speciálních metod a forem, na personální, materiální a organizační zabezpečení vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami“ (Kaprálek, Bělecký, 2004, s. 21, 23).

Doporučená podoba IVP obsahuje cíle a obsah výuky. Dalšími požadavky pro tvorbu IVP jsou: základní údaje o žákovi, závěry odborných vyšetření, speciálně pedagogická péče, spolupráce se zákonnými zástupci, jméno pracovníka odborného pracoviště, se kterým škola spolupracuje a podpisy všech, kteří se podíleli na tvorbě IVP tj. ředitele školy, třídního učitele, asistenta pedagoga, dalších vyučujících, zákonných zástupců žáka, odpovědného pracovníka pedagogicko psychologické poradny a popřípadě i žáka (Kaprálek, Bělecký, 2004, s. 23).

Pešatová a Tomická představují tuto variantu formuláře struktury IVP:

- nacionále žáka,
- závěr vyšetření (závěr z poradenské zprávy a datumová platnost posudku),
- pedagogická diagnostika (učitel stanovuje pedagogickou diagnózu, sleduje stav vědomostí, dovedností a pracovních návyků v jednotlivých předmětech, hodnotí i rodinné zázemí, osobnost žáka a jeho klady a zápory ve vztahu k učení),
- doba platnosti IVP (řídí se dle platnosti uvedené v odborném posudku),
- konkrétní cíle, časové a obsahové rozvržení učiva,
- způsob klasifikace a hodnocení (číselné, širší slovní hodnocení, kombinace obou),
- doporučované postupy při práci se žákem,
- doporučované pomůcky,
- předpoklad navýšení finančních prostředků,
- návrh případného snížení počtu žáků ve třídě,
- účast dalšího pedagogického pracovníka (nejčastěji asistenta pedagoga),
- spolupráce se zákonnými zástupci žáka,
- podíl žáka na řešení problému,
- podpisy účastníků, kteří se podíleli na vypracování IVP.

Během celého školního roku je možno vpisovat do IVP poznámky (Pešatová, Tomická, 2007, s. 57).

Lang a Berberichová píší, že IVP je klíčovým nástrojem pro odpovídající a odbornou přípravu na výuku žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. IVP je především prostředkem koordinace toho, co se ví o speciálních vzdělávacích potřebách žáka, a dostupných zdrojů školy, aby byl vytvořen smysluplný a vhodný vzdělávací program.

Zajištění vhodného IVP je závislé na:

- porozumění silným stránkám a potřebám dítěte,
- porozumění pro očekávání rodičů dítěte,
- jasných a správných informací v dokumentech týkajících se dítěte,

- vhodném materiálním a technickém uspořádání školy,
- personálním zajištěním školy,
- akčním výzkumu, který umožní pedagogovi stále sledovat aktuální situaci a kontrolovat dosahování cílů (Lang, Berberichová, 1998, s. 74).

IVP je vlastně proces zacházení se speciálními vzdělávacími potřebami, které nemohou být uspokojeny běžnou výukou ve třídě. Vytváření IVP se opírá o trvalý cyklus plánování, stanovování cílů, pozorování a reflexi (Lang, Berberichová, 1998, s. 75). Ukázka vypracovaného IVP viz příloha č. 2.

1.5.7 Dovednosti a kvalifikace integrativního pedagoga

Hájková (2005, s. 65) uvádí pojmy „integrativní pedagog a integrativní pedagogika“. Dovednosti integrativního pedagoga jsou podle ní – plánovat vyučování, hodnotit výkon a poskytovat individuální podporu ve vztahu jak k žákům bez postižení, tak k žákům s postižením. Významná je dovednost hodnocení výkonů jednotlivých žáků, dovednost stanovit reálné požadavky a cíle. Integrativní pedagog musí rozpoznat chybné procesy socializace, a pokud je to možné, zachytit je a vyrovnat. Dovednosti odvozené ze sociální psychologie pomáhají při zvládání předsudků a při navozování podnětů pro vzájemnou spolupráci dětí. Zvláště důležité je umět rozpoznávat u svých žáků úspěchy a neúspěchy ne jako statické a osudové, ale jako proměnné a individuálně ovlivnitelné.

Při vysokoškolské přípravě integrativních pedagogů pro společné vyučování žáků s postižením a žáků bez postižení je potřeba dbát nejenom na zprostředkování speciálně pedagogických znalostí, ale i na trénink sociálně komunikativních kvalifikací učitelů (schopnost pracovat v týmu, schopnost kooperace). K očekávaným kvalifikacím integrativního pedagoga patří tedy připravenost ke kooperaci s žáky a k povzbuzení žáků ke kooperaci (učitelé pomáhají žákům, nechají si ale také od žáků pomáhat). Integrativní pedagogové by měli více vybízet ke spolupráci a ne k vytváření konkurence a soutěživosti (Hájková, 2005, s. 69).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl praktické části bakalářské práce

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit připravenost základních škol a pedagogů na integraci postižených dětí. Smyslem bakalářské práce je přinést relativně originální informace o současném stavu tzv. školské integrace v běžných základních školách. Inspirací pro praktickou část byla práce *Školská integrace žáků s postižením na základních školách v České republice* (2005) od docenta Michalíka, který se podobnou problematikou zabýval (Michalík, 2005).

2.2 Předpoklady bakalářské práce

P 1: Lze předpokládat, že více než polovina pedagogů prošla odbornou přípravou zaměřenou na speciální pedagogiku.

P 2: Lze předpokládat, že více než polovině pedagogů bude ze speciálně pedagogické podpory nejvíce scházet asistent pedagoga.

Odbornou přípravou zaměřenou na speciální pedagogiku se myslí vysokoškolské speciálně pedagogické vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání doplněné kurzy speciální pedagogiky.

2.3 Použité metody

Při získávání potřebných informací byla použita metoda dotazníku. Byly vypracovány dva druhy dotazníků. Jeden pro ředitele, druhý pro třídní učitele, kteří měli ve své třídě integrované žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Dotazníky byly nestandardizované. Položky v nich byly otevřené a uzavřené. Metoda dotazníku byla zvolena pro relativně snadné získání velkého množství dat od většího množství respondentů.

Dotazník pro třídní učitele měl čtyři strany a obsahoval celkem 15 položek. V úvodu byli respondenti požádáni o spolupráci a vyplnění dotazníku. Dále následovalo vyjádření smyslu průzkumu a vysvětlení, jakým způsobem se mají označovat odpovědi. Součástí

bylo i ubezpečení o anonymitě šetření a o tom, že získané informace nebudou jakkoli zneužity.

V první položce bylo u respondentů zjišťováno, o jaké postižení integrovaného žáka se jedná. V dalších položkách bylo zjišťováno zajištění integrace vzhledem k písemným dokladům (diagnostika, poradenské zařízení, vypracování IVP). Dále jak byla zajištěna speciálně pedagogická podpora. V závěru respondenti vyjadřovali osobní názor na integraci, a uváděli svoje vzdělání a délku praxe (kompletní dotazník viz příloha č. 3).

Dotazník pro vedení škol byl jednostránkový, obsahoval celkem 4 položky. Týkaly se celkového počtu pedagogů na škole, počtu třídních učitelů, kteří měli ve třídě integrované žáky, celkového počtu žáků na škole a počet integrovaných žáků (kompletní dotazník viz příloha č. 4).

2.4 Popis zkoumaného vzorku

Do průzkumu bylo zapojeno jedenáct základních škol v okrese Benešov. Nejdříve byla v základních školách, telefonicky domluvena schůzka a potom proběhla osobní návštěva. Vždy bylo jednáno přímo s ředitelem (ředitelkou) školy, pouze jednou se zástupkyní ředitele. Byla dohodnuta časová lhůta na vypracování dotazníků. Se souhlasem všech to byl vždy jeden týden. Poté byly vyplněné a připravené dotazníky vyzvednuty. Tento postup byl zvolen proto, aby byla zajištěna co nejvyšší návratnost dotazníků. A to se splnilo. Z rozdaných 105 ks dotazníků se 104 ks vrátilo vyplněných.

Pro získání údajů o školské integraci na běžných základních školách byli osloveni pedagogové z jedenácti základních škol v okrese Benešov. Byli to třídní učitelé, kteří měli ve třídě integrované žáky. Dotazníky se k nim dostaly prostřednictvím vedení školy. Průzkum probíhal v časovém období listopad až prosinec roku 2009 v jedenácti základních školách na okrese Benešov s celkovým počtem 225 pedagogů. Osloveno bylo 105 pedagogů, kteří měli ve třídě integrovaného žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

105 oslovených pedagogů mělo ve svých třídách celkem 196 integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Celkem na školách, kde pedagogové působili, bylo 3 394 žáků. Tzn., že integrovaní žáci tvořili 5,8 % z celkového počtu žáků na daných

školách. Průměrná délka praxe oslovených pedagogů byla 20 let. Je tedy patrné, že dotazovaní měli značné pedagogické zkušenosti a mohli bychom konstatovat, že v dotazníku jsou zaznamenány názory zkušených pedagogů. Znamená to také, že nejpočetnější skupinu dotazovaných pedagogů tvoří střední generace.

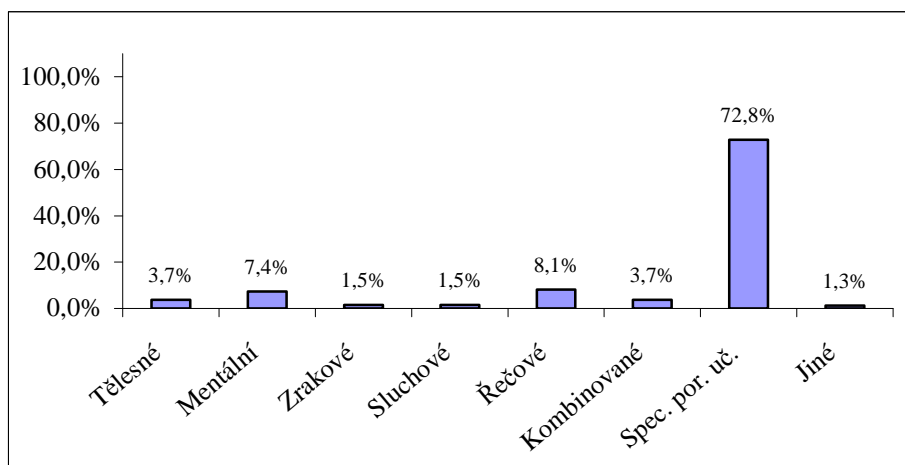
2.5 Získaná data a jejich interpretace

V této části bakalářské práce budou nejprve uvedeny položky z dotazníku, dále budou prezentována zjištěná data, a to ve formě tabulek a grafů. Jednotlivé položky budou označeny stejným pořadovým číslem jako v dotazníku.

1. Dotazník vyplňuji o žákovi (žácích) s následujícím postižením: (Respondenti mohli vyplnit více možností.)

Tabulka č. 1: Druhy postižení

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Tělesné	5	3,7
Mentální	10	7,4
Zrakové	2	1,5
Sluchové	2	1,5
Řečové	11	8,1
Kombinované	5	3,7
Specifické poruchy učení	99	72,8
Jiné	2	1,3
Celkem	136	100,0

Graf č. 1: Druhy postižení

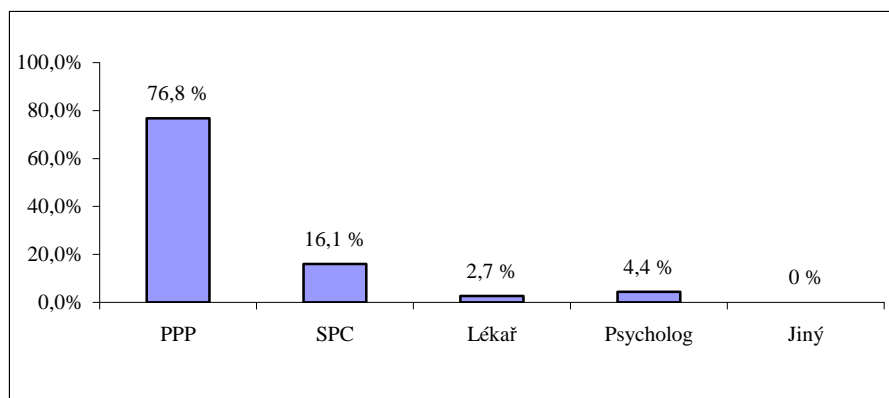
Zde respondenti sdělovali, jaký druh postižení mají v jejich třídě integrovaní žáci. V tabulce č. 1 a grafu č. 1 vidíme, že 72,8 % je žáků se specifickými poruchami učení. Nejméně je integrováno žáků se zrakovým a sluchovým postižením. V položce **jiné** uvedli respondenti: vývojová dysfázie s poruchou koncentrace pozornosti, a to ve dvou případech. Je patrné, že největší zkušenosti budou mít pedagogové s integrací dětí se specifickými poruchami učení.

2. Kdo vypracoval diagnostiku dítěte a doporučil speciálně pedagogickou podporu?

(Respondenti mohli vyplnit více možností.)

Tabulka č. 2: Vypracování diagnostiky

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
PPP	86	76,8
SPC	18	16,1
Lékař	3	2,7
Psycholog	5	4,4
Jiný	0	0,0
Celkem	112	100

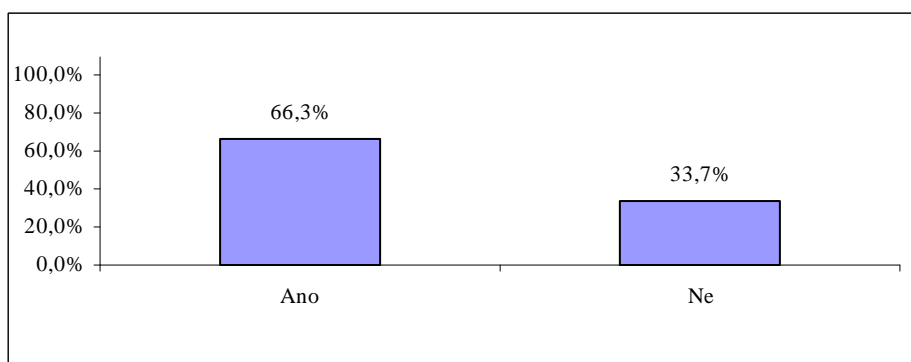
Graf č. 2: Vypracování diagnostiky

Pedagogové se při zajišťování speciálně pedagogické podpory pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami opírají o diagnostiku dítěte. Je pro ně velmi cenná a důležitá. V tabulce č. 2 a grafu č. 2 vidíme, že v 76,8 % vypracovaly tuto diagnostiku pedagogicko psychologické poradny. V procesu integrace mají tedy nezastupitelnou úlohu.

3. Jste v kontaktu s poradenským zařízením, či odborníky, kteří vypracovali diagnostiku?

Tabulka č. 3: Kontakt s poradenským zařízením

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Ano	69	66,3
Ne	35	33,7
Celkem	104	100,0

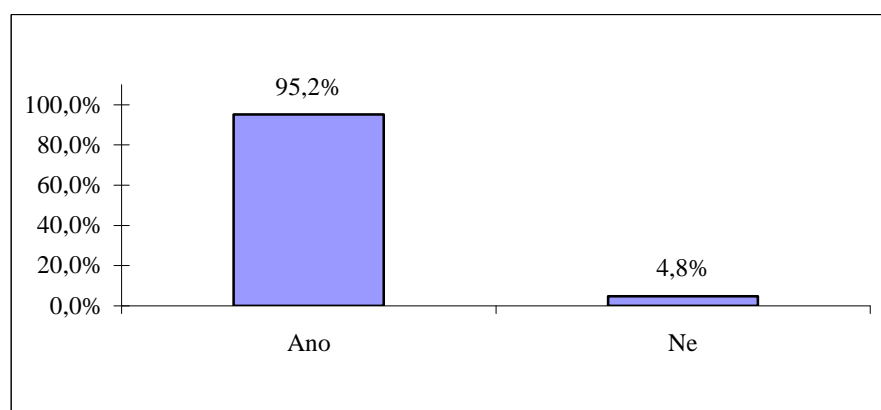
Graf č. 3: Kontakt s poradenským zařízením

Z tabulky č. 3 a grafu č. 3 vyplývá, že pouze v 66,3 % jsou pedagogové v kontaktu s poradenským zařízením, či odborníky, kteří vypracovali diagnostiku. V porovnání s výsledky položky č. 2, bychom očekávali větší spolupráci s těmito zařízeními.

4. Je vypracován individuální vzdělávací plán?

Tabulka č. 4: Vypracování IVP

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Ano	99	95,2
Ne	5	4,8
Celkem	104	100,0

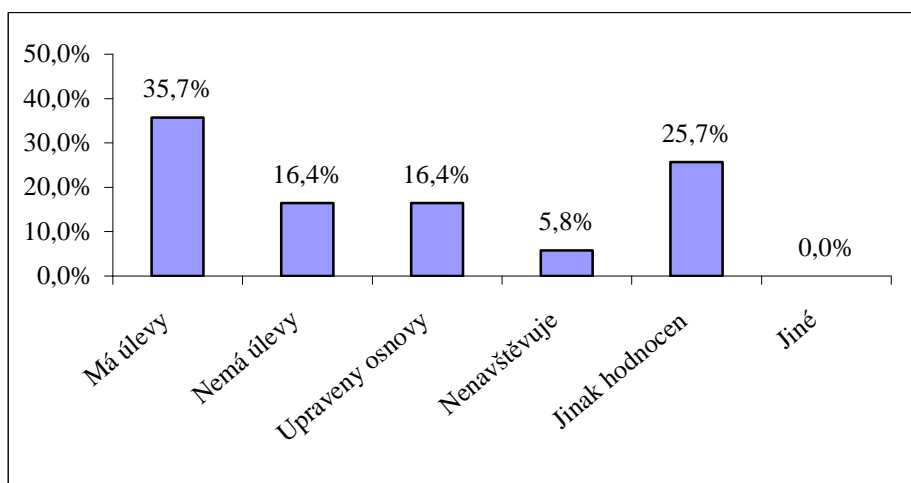
Graf č. 4: Vypracování IVP

Z tabulky č. 4 a grafu č. 4 je patrné, že IVP je takřka nedílnou součástí problematiky integrace. Respondenti uváděli, že v 95,2 % je vypracován IVP. Pouze v necelých 5 % uvedli, že není. V jednom případě respondenti uvedli, že si to nepřejí rodiče a ve čtyřech případech, že IVP bude vypracován v pololetí. Šetření probíhalo v období od listopadu do prosince. Z toho je patrné, že IVP bude teprve vypracován a bude platný od 1. 2. 2010. Takže všichni integrovaní žáci se budou vzdělávat za podpory IVP. Je patrné, že pedagogové o možnosti vzdělávat žáky podle IVP dobře vědí a že ji využívají.

5. Jaké možnosti jste při integraci daného žáka využili? (Respondenti mohli vyplnit více možností.)

Tabulka č. 5: Možnosti při integraci

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Má úlevy	50	35,7
Nemá úlevy	23	16,4
Upraveny osnovy	23	16,4
Nenavštěvuje	8	5,8
Jinak hodnocen	36	25,7
Jiné	0	0,0
Celkem	140	100,0

Graf č. 5: Možnosti při integraci

V této položce jsme zjišťovali, jaké možnosti využili pedagogové při integraci žáka. V odpovědích respondentů, že **žáci mají úlevy**, vypisovali jaké. Uváděli: zkrácené zápisy (42x), doplňovací cvičení (37x), kratší písemné práce (23x), dostatek času na vypracování (28x), prodloužené procvičování (19x), respektování individuálního tempa (39x) a prodloužený čas na kontrolu úkolu (18x).

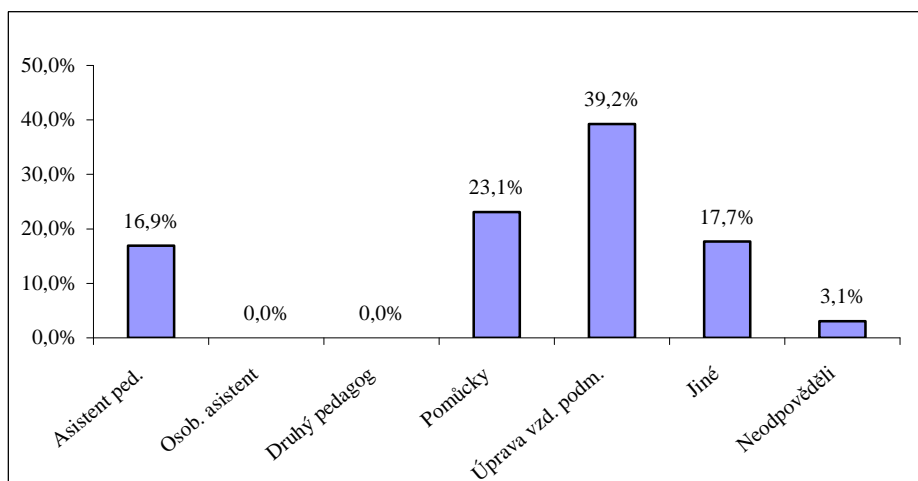
U možnosti **žák některé hodiny nenavštěvuje**, ještě respondenti připsali, které hodiny konkrétně žák nenavštěvuje. Uváděli: fyziku (8x), anglický jazyk u dětí se specifickými poruchami učení (12x) a tělesnou výchovu u dětí s tělesným postižením (2x).

V položce **jiné** pedagogové uváděli: mírnější klasifikace u dětí se specifickými poruchami učení a zvětšené písmo u dětí se zrakovým postižením (2x).

6. Jaké používáte při integraci daného žáka prostředky speciální pedagogické podpory? (Respondenti mohli vyplnit více možností.)

Tabulka č. 6: Speciální pedagogická podpora

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Asistent pedagoga	22	16,9
Osobní asistent	0	0,0
Druhý pedagog	0	0,0
Pomůcky	30	23,1
Úprava vzdělávacích podmínek	51	39,2
Jiné	23	17,7
Neodpověděli	4	3,1
Celkem	130	100,0

Graf č. 6: Prostředky speciální pedagogické podpory

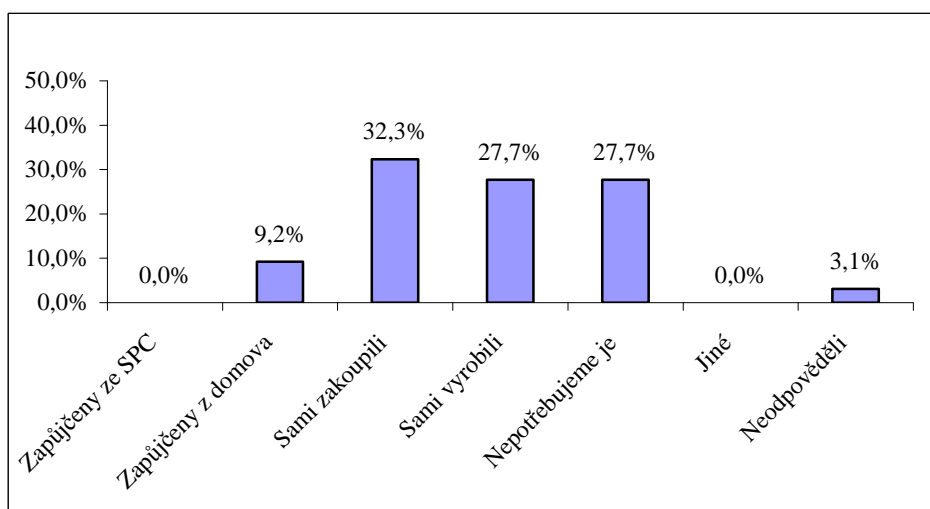
Z tabulky č. 6 a grafu č. 6 je jasné, že pedagogové o prostředcích speciální pedagogické podpory vědí a že ji využívají. Nejvíce využívají možnosti úpravy vzdělávacích podmínek. Tuto možnost uvedlo 39,2 % respondentů. Dále využívají možnosti asistenta pedagoga a to 16,9 % dotázaných respondentů. V položce **jiné** uváděli dotazovaní: pracovní listy (12x),

tabulky (7x), přehledy (5x), slovníky (5x), alternativní texty (17x) a výukové počítačové programy (18x). Také uváděli pravidelně se konající jedenkrát v týdnu nápravu specifických poruch učení. Pedagogové, kteří integrují dítě se sluchovým postižením, uvedli v položce **jiné** znakový jazyk pro neslyšící a notebook.

7. Jak jste zajistili speciální (kompenzační) pomůcky pro výuku? (Respondenti mohli vyplnit max. dvě možnosti.)

Tabulka č. 7: Zajištění speciálních pomůcek

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Zapůjčeny ze SPC	0	0,0
Zapůjčeny z domova	12	9,2
Sami zakoupili	42	32,3
Sami vyrobili	36	27,7
Nepotřebujeme je	36	27,7
Jiné	0	0,0
Neodpověděli	4	3,1
Celkem	130	100,0

Graf č. 7: Zajištění speciálních pomůcek

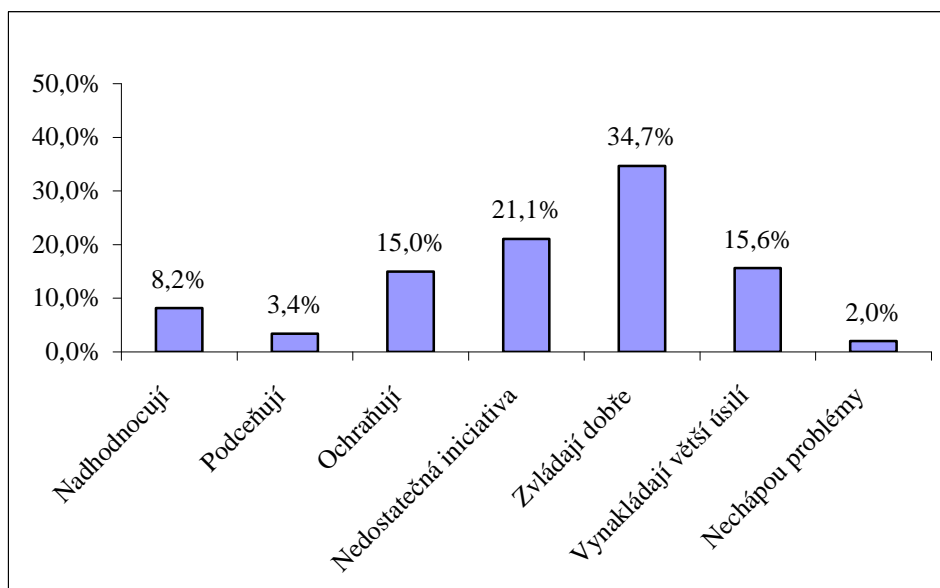
Z grafu č. 7 i tabulky č. 7 je patrné, že integrativní pedagogové si speciální (kompenzační) pomůcky nejčastěji zakoupili sami. Respektive škola je zakoupila. Tuto možnost uvedlo

32,3 % respondentů. Pedagogové jsou tvořiví lidé, protože 27,7 % z nich si sami vyrábějí pomůcky. Zajímavé je, že 27,7 % pedagogů uvedlo, že nepotřebují speciální pomůcky. Patrně děti, které jsou integrovány, pracují se stejnými pomůckami jako ostatní.

8. Jak rodiče (zákonní zástupci) – podle Vašeho názoru – ve vztahu k dítěti s postižením vystupují? (Respondenti mohli vyplnit max. dvě možnosti.)

Tabulka č. 8: Přístup rodičů

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Nadhodnocují	12	8,2
Podceňují	5	3,4
Ochraňují	22	15,0
Nedostatečná iniciativa	31	21,1
Zvládají dobře	51	34,7
Vynakládají větší úsilí	23	15,6
Nechápu problémy	3	2,0
Celkem	147	100,0

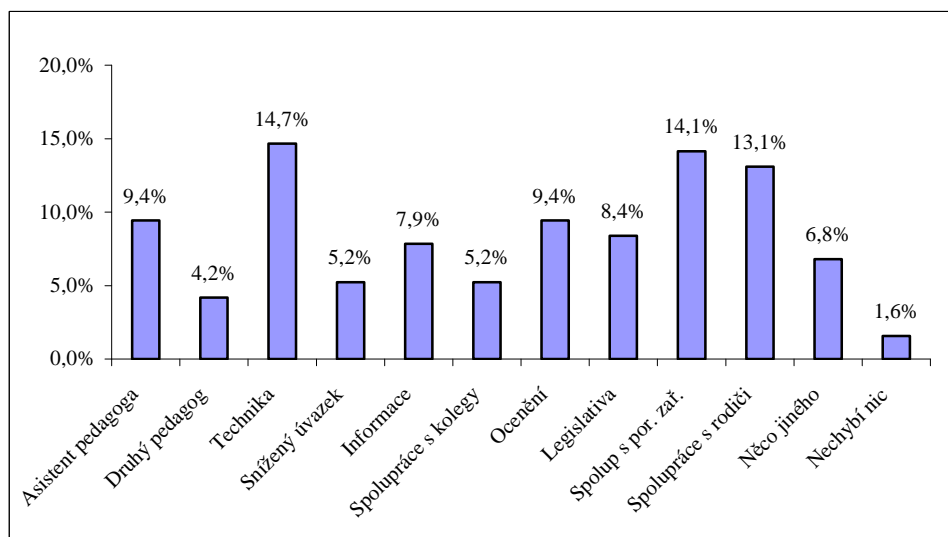
Graf č. 8: Přístup rodičů

Zde jsme zjišťovali, jak rodiče ve vztahu k dítěti s postižením vystupují. Respondenti se vyjádřili, že 34,7 % rodičů zvládá situaci dobře. S těmito rodiči se pravděpodobně bude pedagogům lépe jednat a spolupracovat. V ostatních případech (tj. 65,3 % rodičů) zřejmě bude spolupráce a komunikace s rodiči náročnější (blíže viz graf č. 8. a tabulka č. 8.)

9. Co Vám nejvíce chybí při práci ve třídě s integrovaným žákem? (Respondenti mohli vyplnit max. tři možnosti.)

Tabulka č. 9: Co nejvíce chybí

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Asistent pedagoga	18	9,4
Druhý pedagog	8	4,2
Technika	28	14,7
Snížený úvazek	10	5,2
Informace	15	7,9
Spolupráce s kolegy	10	5,2
Ocenění	18	9,4
Legislativa	16	8,4
Spolupráce s poradenským zařízením	27	14,1
Spolupráce s rodiči	25	13,1
Něco jiného	13	6,8
Nechybí nic	3	1,6
Celkem	191	100,0

Graf č. 9: Co nejvíce chybí

Touto položkou jsme zjišťovali míru plnění předpokladu **P2: lze předpokládat, že více než polovině pedagogů ze speciální pedagogické podpory bude nejvíce scházet asistent pedagoga.**

Zjistili jsme ale, že pedagogům nejvíce schází počítač a další technické prostředky pro žáka. Uvedlo to 14,7 % respondentů. Na druhém místě pedagogům nejvíce chybí spolupráce s poradenským zařízením. To uvedlo 14,1 % dotazovaných. Tuto situaci nastínila už položka č. 3, kde jsme zjistili, že 33,7 % respondentů není v kontaktu s poradenským zařízením. Asistent pedagoga dotazovaným chyběl až na čtvrtém místě (9,4 % respondentů). Z tohoto zjištění je patrné, že **předpoklad P2 se nepotvrdil.**

Respondentům asistent pedagoga příliš často nechyběl pravděpodobně proto, že stupeň postižení integrovaného žáka to nevyžadoval, pedagogové zvládali výuku sami. Uváděli, že jim nejvíce chybí technika, nejčastěji počítač přímo ve třídě, na kterém by mohl žák se speciálními vzdělávacími potřebami pracovat.

Je zajímavé, že pouze 9,4 % dotazovaných uvádí, že nejvíce jim chybí vyšší finanční ocenění práce. Pravděpodobně většina respondentů tuto práci dělá z morálního přesvědčení.

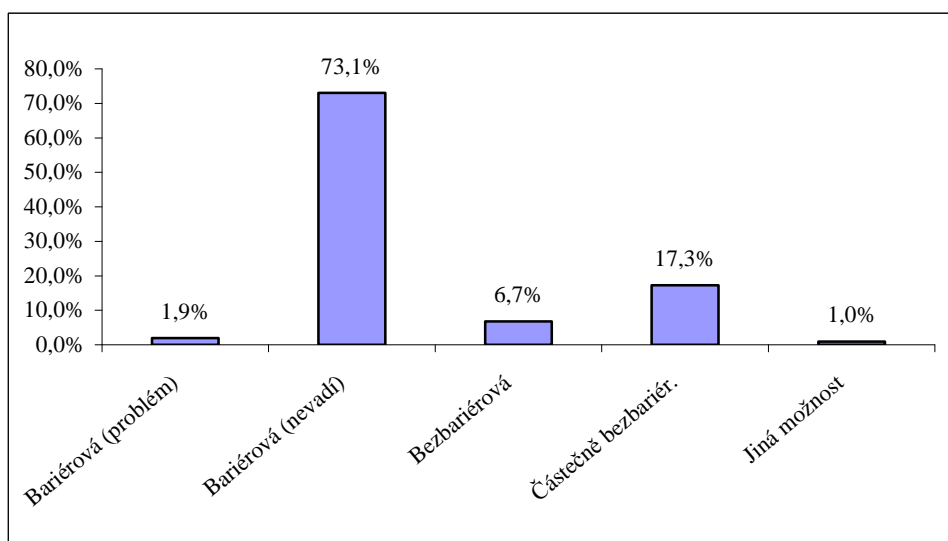
U položky **něco jiného** dotazovaní udávali, že jim chybí přehled o nových pomůckách (4x), finanční prostředky na nákup didaktických pomůcek (9x), dostatek času ve vyučovacích hodinách a nižší počet žáků ve třídě (kompletní výsledky viz tabulka č. 9 a graf č. 9).

10. Jaká je Vaše škola?

V této položce jsme zjišťovali, jaká je situace ve školních budovách ohledně bezbariérového přístupu.

Tabulka č. 10: Bariérovost škol

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Bariérová (problém)	2	1,9
Bariérová (nevadí)	76	73,1
Bezbariérová	7	6,7
Částečně bezbariérová	18	17,3
Jiná možnost	1	1,0
Celkem	104	100,0

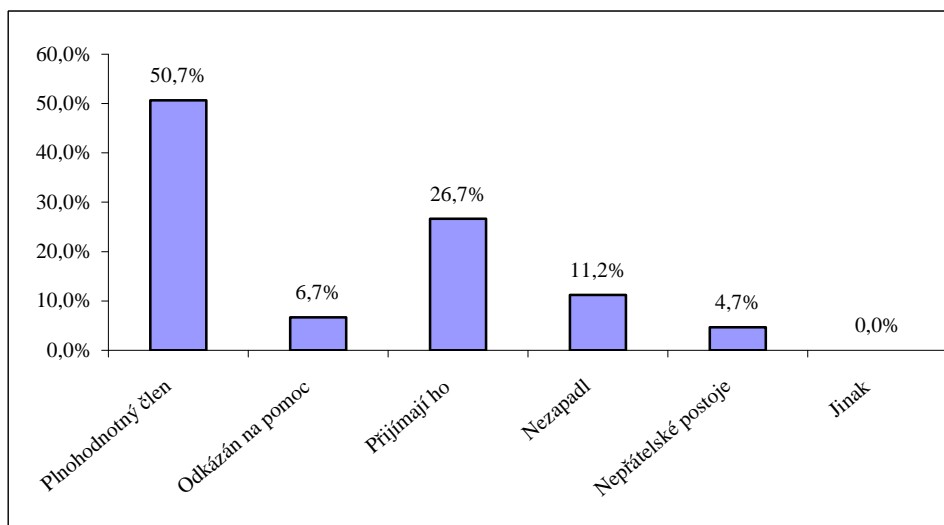
Graf č. 10: Bariérovost škol

Zde jsme zjišťovali, zda budovy škol vyhovují integraci po stránce bezbariérovosti. 73,1 % respondentů uvedlo, že budova školy je bariérová, ale pro dané postižení to nevadí. Pouze 1,9 % dotazovaných uvedlo, že bariérovost budovy jim v jejich konkrétním případě dělá problémy. V položce **jiné** uvedl jeden respondent, že integrovaný žák má schodolez (podrobněji viz tabulka č. 10 a graf č. 10).

11. Jak byste charakterizovali postavení žáka s postižením ve třídě? (Respondenti mohli vyplnit max. dvě možnosti.)

Tabulka č. 11: Postavení žáka s postižením ve třídě

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Plnohodnotný člen	76	50,7
Odkázán na pomoc	10	6,7
Žáci ho přijímají	40	26,7
Nezapadl do kolektivu	17	11,2
Nepřátelské postoje	7	4,7
Jinak	0	0,0
Celkem	150	100,0

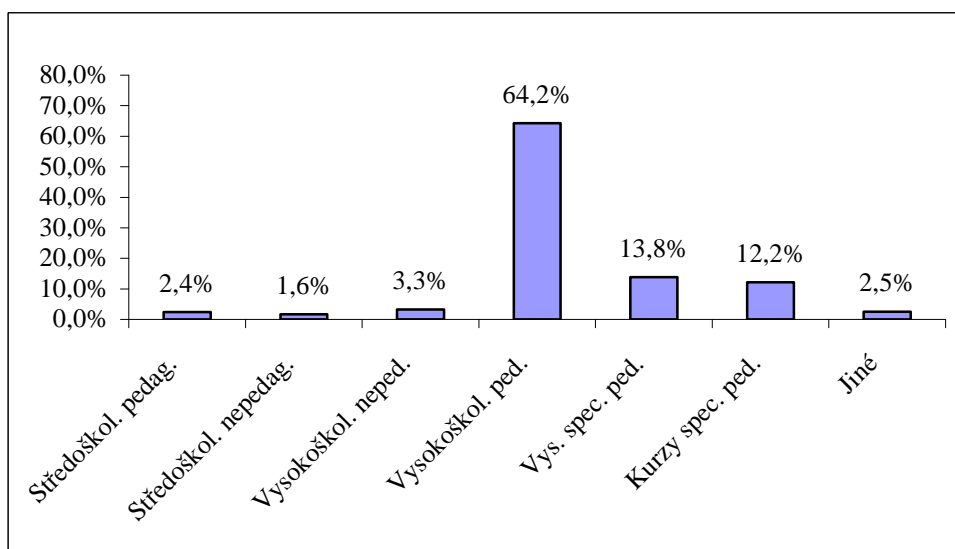
Graf č. 11: Postavení žáka s postižením ve třídě

Touto položkou jsme chtěli zjistit, zda žáka s postižením kolektiv plně přijímá, nebo žák do kolektivu nezapadl, nebo dokonce jestli se v kolektivu objevují prvky nepřátelských postojů. 50,7 % respondentů udalo, že dítě s postižením je plnohodnotný člen kolektivu. Zde je tedy pravděpodobnost, že integrace probíhá zdařile (kompletní výsledky viz tabulka č. 11 a graf č. 11).

12. Uveďte, prosím, jaké máte vzdělání. (Respondenti mohli vyplnit více možností.)

Tabulka č. 12: Vzdělání respondentů

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Středoškolské pedagogické	3	2,4
Středoškolské nepedagogické	2	1,6
Vysokoškolské nepedagogické	4	3,3
Vysokoškolské pedagogické	79	64,2
Vysokoškolské speciálně pedagogické	17	13,8
Kurzy speciální pedagogiky	15	12,2
Jiné	3	2,5
Celkem	123	100,0

Graf č. 12: Vzdělání respondentů

Touto položkou jsme zjišťovali míru naplnění předpokladu *P1: lze předpokládat, že více než polovina pedagogů prošla odbornou přípravou zaměřenou na speciální pedagogiku.*

Pouze 13,8 % respondentů uvedlo vysokoškolské speciálně pedagogické vzdělání. 12,2 % dotazovaných udalo, že absolvovali kurzy speciální pedagogiky. V položce jiné uvádí 2,5 % respondentů kurzy náprav specifických poruch učení. Uvedení dotazovaní splňují kritéria odborné speciálně pedagogické přípravy. Celkem je to 28,4 % respondentů. To znamená, že **předpoklad P1 se nepotvrdil**.

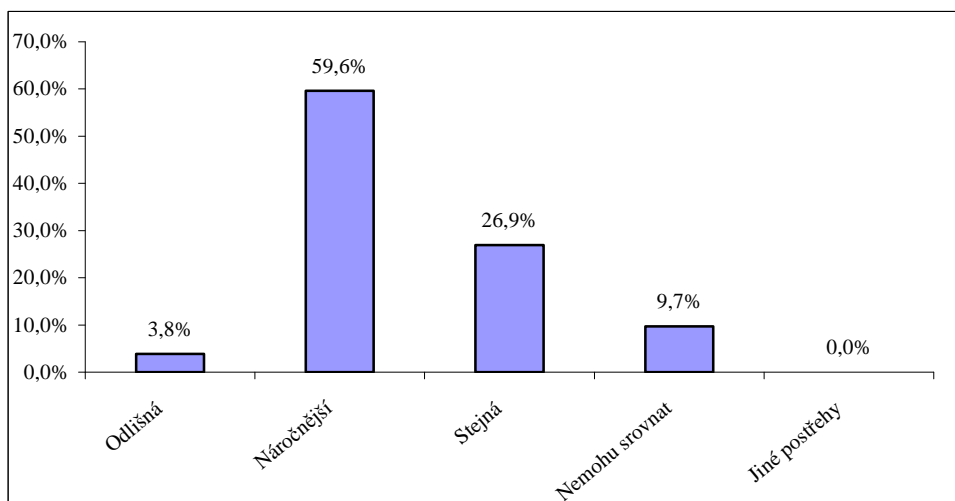
Požadavek speciálně pedagogického vzdělání pedagoga, který má ve třídě žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, je zatím mnohdy opomíjen. Jako pozitivní lze vnímat, že poměrně vysoký počet dotazovaných má vysokoškolské pedagogické vzdělání. Dohromady to uvedlo 78 % respondentů (kompletní výsledky viz tabulka č. 12 a graf č. 12).

Důvodem, proč pouze 12,2 % respondentů navštěvovalo kurzy speciální pedagogiky, může být nedostatek kvalitních lektorů, nedostatek časové dotace nebo i přílišná vzdálenost školícího centra.

13. Srovnajte svoji práci v běžné třídě a práci ve třídě s dítětem s postižením.

Tabulka č. 13: Srovnání práce

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Odlišná	4	3,8
Náročnější	62	59,6
Stejná	28	26,9
Nemohu srovnat	10	9,7
Jiné postřehy	0	0,0
Celkem	104	100,0

Graf č. 13: Srovnání práce

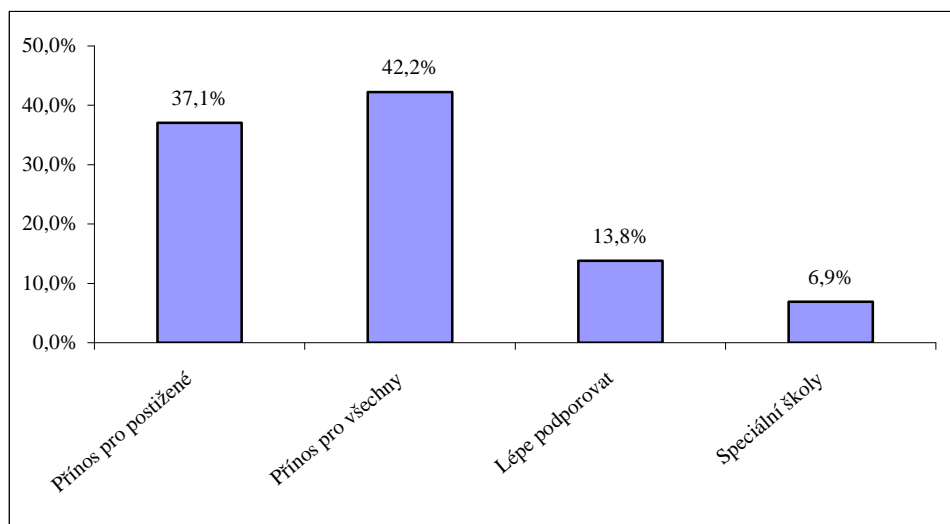
Tabulka č. 13 a graf č. 13 ukazuje, jak pedagogové hodnotí práci v běžné třídě a ve třídě s dítětem s postižením. 59,6 % respondentů udává, že práce ve třídě s integrovaným dítětem je náročnější.

14. Po zkušenostech, které s integrací máte, byste se přiklonili k jakému názoru?

(Respondenti mohli vyplnit max. dvě možnosti.)

Tabulka č. 14: Názory na integraci

Možnosti	Četnost	Vyjádření v %
Přínos pro postižené	43	37,1
Přínos pro všechny	49	42,2
Lépe podporovat	16	13,8
Lépe speciální školy	8	6,9
Celkem	116	100,0

Graf č. 14: Názory na integraci

Z tabulky č. 14 a grafu č. 14 vyplývá, že integrace je přínosem pro postižené i ostatní žáky, toto označilo celkem 79,3 % respondentů. V těchto případech je zřejmě proces integrace zdařilý. Pedagogové zastávají názor, že integrace je oboustranný „zisk“ – pro integrované žáky i pro jejich spolužáky, kteří se přirozeným způsobem učí přijímat a chápat jinakost.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou integrace dětí s postižením na základních školách. Cílem bakalářské práce bylo zjistit připravenost základních škol a pedagogů na integraci postižených dětí. Zajímali nás názory, zkušenosti a vzdělání pedagogů, kteří měli ve třídě integrované žáky. Dále nás zajímalo materiální zajištění a podpůrné prostředky vzdělávání. Průzkumem bylo zjištěno, že pedagogové, kteří měli ve třídě dítě s postižením, se o problematiku integrace celostně zajímali. Pedagogové byli informováni a věděli o možnostech speciálně pedagogické podpory, zajistili vypracování IVP a speciální (kompenzační) pomůcky, spolupracovali s rodiči žáků s postižením a vyjádřili názor, že integrace je přínosem pro obě strany.

Předpoklad P1: že více než polovině pedagogů bude ze speciálně pedagogické podpory nejvíce scházet asistent pedagoga, se nepotvrdil.

Asistent pedagoga nescházel pravděpodobně proto, že stupeň postižení žáků to nevyžadoval, pedagogové zvládali strukturu hodiny i výuku žáka s postižením většinou sami.

Předpoklad P2: že více než polovina pedagogů prošla odbornou přípravou zaměřenou na speciální pedagogiku, se nepotvrdil.

Požadavek speciálně pedagogického vzdělání pedagoga, který má ve třídě žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, je zatím opomíjen. Může to být z toho důvodu, že Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících neuvádí striktně povinnost učitele základní školy mít speciálně pedagogické vzdělání. Prioritou se v tomto případě nestává speciálně pedagogické vzdělání, ale sociálně komunikativní dovednosti pedagoga, tvořivost, schopnost a chuť spolupráce a celkový morální přístup k integrovanému žákovi.

Cíle bakalářské práce bylo dosaženo prostřednictvím teoretické části, ve které je uvedeno legislativní vymezení školské integrace, podmínky pro školskou integraci v České republice a školská integrace žáků s jednotlivými druhy postižení. V teoretické části jsou také uvedeny faktory ovlivňující úspěšnost školské integrace, zákonitosti vypracování IVP a potřebné dovednosti pedagoga, který integruje ve své třídě žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

Cíle bylo dále dosaženo prostřednictvím praktické části bakalářské práce, která obsahuje zpracované výsledky dotazníkového šetření.

Smyslem a přínosem bakalářské práce bylo přinést informace, názory a stanoviska pedagogů o současném stavu integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na jedenácti běžných základních školách v okrese Benešov.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Vycházíme-li z odpovědí u položky č. 9, kde respondenti uváděli, co jim při práci s integrovanými žáky nejvíce schází, musíme konstatovat, že nejčastěji uváděli scházející technické prostředky – především počítač. Proto navrhujeme umísťovat do tříd s integrovanými žáky počítač a další potřebné technické prostředky.

Na druhém místě pedagogové zmiňovali scházející spolupráci s poradenskými zařízeními. Vyhláška č. 73/2005 Sb. v § 6 udává, že poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje plnění IVP a poskytuje škole poradenskou podporu. Zde by navrhované opatření spočívalo v tom, že poradenské zařízení by poskytovalo podporu škole častěji než dvakrát ročně.

Na třetím místě pedagogové požadovali lepší spolupráci s rodiči žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zde navrhujeme konkrétnější, přesnější a důslednější rozepsání spolupráce s rodiči přímo v IVP.

Na čtvrtém místě pedagogové uváděli, že postrádají asistenta pedagoga. V tomto případě navrhujeme, aby opatření spočívalo v tom, že poradenská zařízení by stanovila vhodná kritéria pro zřízení funkce asistenta pedagoga.

Na pátém místě respondenti zmiňovali, že jim schází jasná pravidla a legislativa. Na tyto připomínky pedagogů by se muselo přihlížet při novelizaci Zákona č. 561/2004 Sb. a Vyhlášky č. 73/2005 Sb.

Na šestém místě pedagogové uváděli, že jim chybí další vzdělávání a informace. Zde navrhujeme vytvoření dosud scházejících kurzů, popř. vytvořit podmínky pro lepší využívání stávajících.

Obecně se dá říci, že navrhovaná opatření vychází z podnětů pedagogů, kteří integrují ve své třídě dítě s postižením. Opatření mají být taková, aby se pedagogům i všem dětem ve třídě dobře pracovalo, aby byly zajištěny pro všechny děti odpovídající vzdělávací podmínky a aby celkové klima ve třídě bylo příjemné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ČADILOVÁ, V., JŮN, H., THOROVÁ, K. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-319-2.
- HÁJKOVÁ, V. *Integrativní pedagogika*. Praha: IPPP, 2005. ISBN 80-8685-05-04.
- KAPRÁLEK, V., BĚLECKÝ, Z. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-887-2.
- LANG, G., BERBERICHOVÁ, CH. *Každé dítě potřebuje speciální přístup*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-14v4-4.
- MICHALÍK, J. *Škola pro všechny aneb Integrace je když...* Vsetín: ZŠ Integra, 2002. ISBN 80-238-9885-X.
- MICHALÍK, J. *Školská integrace žáků s postižením na základních školách v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1045-1.
- MICHALOVÁ, Z. *Vybrané kapitoly z problematiky specifických poruch učení*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-318-7.
- MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
- MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0231-9.
- PEŠATOVÁ, I., TOMICKÁ, V. *Úvod do integrativní speciální pedagogiky*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2007. ISBN 978-80-7372-268-5.
- PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- ÚZ ŠKOLSTVÍ. *Edice ÚZ – úplná znění předpisů*. Ostrava: Sagit, 2006. ISBN 80-7208-552-2.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. 1. vyd. Olomouc: UP, 2003. ISBN 80-244-0698-5.
- VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Náplň práce asistenta pedagoga (viz text s. 34)
2. Ukázka vypracovaného individuálního vzdělávacího plánu (viz text s. 38)
3. Dotazník pro třídní učitele (viz text s. 40)
4. Dotazník pro ředitele škol (viz text s. 40)

Příloha č. 1: Náplň práce asistenta pedagoga

PRACOVNÍ NÁPLŇ ASISTENTA PEDAGOGA

Asistent se účastní výuky a aktivit souvisejících s výukou kolektivu třídy pod vedením speciálního pedagoga, využívá a aplikuje:

- speciálně pedagogické metody výuky psaní, čtení a počítání,
- rozvoj sociálního cítění,
- rozvoj grafomotoriky a prostorových schopností,
- podporu multisenzoriálního vnímání,
- rozvoj estetického vnímání a pozitivní motivace,
- trénink úpravy chování, zejména zvládnutí stavů nejistoty převedením na jinou činnost nebo do jiného prostředí.

V době, kdy nekoná přímou pedagogickou činnost pod vedením speciálního pedagoga:

- připravuje a vyrábí pomůcky,
- vyhledává a připravuje učební materiály,
- se zabývá přípravnými činnostmi do výuky,
- vede předepsanou dokumentaci.

Příloha č. 2: Ukázka vypracovaného individuálního vzdělávacího plánu

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

1. Vyšetření Speciálním pedagogickým centrem při Jedličkově ústavu:

Jméno: Libor

Rok narození: 1996

Chlapec od narození trpí spastickou formou DMO, kvadruparézou, jenž mu znemožňuje samostatný pohyb. Je postižena hrubá i jemná motorika. Strabismus – korekce zraku brýlemi. Obtížně se orientuje v prostoru. Aktuální úroveň neverbálních intelektových schopností v pásmu širší normy. Výkon chlapce snižuje výrazně kolísající, snadno odklonitelná pozornost. Nerovnoměrný vývoj. Nervová i citová labilita. Bazální stimulace přináší uvolnění. Nezbytné vytváření nových dovedností na multisenzorickém přístupu, zapojovat co nejvíce smyslů.

Celkové postižení žáka opravňuje k zařazení žáka do speciálního typu školy. Z důvodů psychosociálních a na žádost rodičů je zařazen do základní školy běžného typu formou individuální integrace.

Speciální vzdělávací potřeby žáka zjištěné na základě speciálního pedagogicko-psychologického vyšetření opravňují žáka k potřebě pedagogického asistenta při výuce a také k čerpání navýšených finančních prostředků pro školu.

Žák bude zatím vzděláván v souladu se vzdělávacím programem „Základní škola“. Výuka bude vedena s respektem k jeho diagnóze. Dílčí body IVP budou podle potřeby upravovány.

2. Pedagogická diagnóza:

Chlapec nemůže sám chodit, je zcela závislý na pomoci, při sebeobsluze a hygieně potřebuje rovněž dílčí pomoc. (Jeho přirozený samostatný pohyb je po kolenou).

Obtížně se soustředí, převládá velmi krátkodobá pozornost. Má vadu řeči – dyslalii. Mluví v jednoduchých větách. Zná všechna písmena v tiskací i psané formě. Poznává první písmeno ve slově.

Základní matematické představy jsou omezené (pouze v oboru do 05), nerozlišuje před, za, geometrické tvary s chybou.

Fixuje se na jednu událost, činnost či předmět, které ho zaujaly. Je potřeba často měnit aktivity v kratších časových intervalech, aby se zachovala jeho pozornost.

S nadšením se zapojuje do tělovýchovných chvil (s dopomocí asistenta) s ostatními spolužáky a do her při vyučování. Své emoce projevuje silně a impulsivně.

Velmi rád kreslí (úroveň pětiletého dítěte), dovede svou kresbu okomentovat. Pěkně se zapojuje při zpěvu.

K dětem, třídní učitelce, asistentce i k ostatním zaměstnancům školy má velmi dobrý, vřelý vztah, je přátelský.

3. Personální zajištění:

Třídní učitelka má kvalifikaci pro výuku na 1. stupni (studium na Pedf UK Praha), má 17 let praxe.

Při výuce bude k dispozici asistentka třídní učitelky, učitelka MŠ (studium na SPgŠ Beroun), má 15 let praxe. Od letošního roku nastoupila na doplňkové studium na Pedf UK v Praze – obor: Speciální pedagogika.

4. Organizace výuky:

Chlapec dochází do třídy s 1. a 4. postupným ročníkem, kde je celkem 8 žáků. Vzhledem k jeho opožděnému psychickému vývoji se bude zpočátku adaptovat na školní režim 3x týdně (Po, St, Pá) a po zbývajících 2 dny bude s chlapcem pracovat matka doma dle instrukcí třídní učitelky nebo asistentky. Toto opatření je po dohodě s rodiči i SPC JÚ.

5. Formy, postupy a metody výuky:

Ve zvýšené míře dodržovat psychohygienická pravidla a pedagogické zásady uplatňované u žáků s postižením CNS.

Podporovat zapojení žáka do všech aktivit s vrstevníky v co nejširší míře.

Tolerovat výkyvy výkonu, zvýšenou unavitelnost, respektovat pomalé psychomotorické tempo.

Tolerantně hodnotit školní výkon, zejména v těch předmětech a oblastech, do kterých se promítá základní dg.

Upřednostňovat formy prověřování znalostí bez stresujících nároků na rychlost odpovědi. Volit alternativní způsoby školní práce.

Věnovat delší čas nácviku a osvojení učiva, často měnit způsob výuky, slovně hodnotit, často chválit, nepoužívat příliš rychlá gesta.

Umožnit změnu polohy žáka, vytvořit ve třídě prostor pro polohování žáka na koberci.

6. Vyučovací předměty:

Dlouhodobé i krátkodobé cíle budou průběžně upravovány po dohodě třídního učitele, asistentky, rodičů a SPC JÚ Praha.

ČESKÝ JAZYK:

Dlouhodobý cíl – rozvíjení řečových schopností, dorozumívání v běžných komunikačních situacích, rozvíjení správné techniky čtení a psaní, rozumět pokynům přiměřené složitosti

Krátkodobý cíl – upevnění všech naučených písmen abecedy – tiskací malá i velká (při nástupu do ZŠ již chlapec toto ovládal), orientace na řádku, na stránce, rozlišování délek samohlásek, čtení otevřených slabik, čtení dvojslabičných slov, čtení jednoduchých vět, čtení psacího písma, nácvik jednoduchých říkanek, opakování krátkého sdělení, procvičovat správné držení tužky a těla při psaní, stále uvolňovat zápěstí.

MATEMATIKA:

Dlouhodobý cíl – rozvíjení samostatnosti, systematickosti a vytrvalosti, rozvíjení paměti a logického myšlení, vytváření prostorové představivosti, pracovat s početními představami a matematickými operacemi v oboru do 10

Krátkodobý cíl – upevňovat základní matematické představy, třídění předmětů, tvoření skupin, pojmy – všechno-nic, všichni-nikdo, malý-velký, krátký-dlouhý, stejně-víceméně, pracovat s čísly v oboru do 05 – porovnávání, číselná posloupnost, čtení a psaní čísel, matematické operace.

PRVOUKA:

Jednotlivá témata procvičovat formou hry, pohádek, dramatizace apod. Témata: škola začíná, podzim v přírodě, péče o naše zdraví, moje rodina, příroda v zimě, na jaře, v létě, práce a odpočinek.

HUDEBNÍ VÝCHOVA:

Celkové rozvíjení hudebnosti – sluchové, hlasové, dechové a řečové činnosti, instrumentální činnosti, rytmická cvičení, hudebně-pohybová výchova, poslech hudby.

VÝTVARNÁ VÝCHOVA:

Rozvíjet smyslové vnímání, představivost a výtvarné dovednosti – kreslení, malování, prostorové vytváření, dekorativní práce. Kresba křídami, voskovými pastely. Malba – barevné skvrny vodovými nebo temperovými barvami, malba prstovými barvami.

PRACOVNÍ VÝCHOVA:

Procvičovat prvotní manuální dovednosti při sebeobsluze – svlékání a oblékání prádla a oděvů, rozepínání a zapínání knoflíků, zdrhovadel, háčků a patentků, obouvání a zouvání obuvi, umývání rukou a obličeje, používání kapesníku, hřebenu, otevírání a zavírání dveří, rozsvěcování a zhasínání světla, stolování ve třídě a ve školní jídelně, procvičovat základní dovednosti s jednoduchými drobnými materiály – třídění, přesypání a překládání materiálu, navíjení vlny, provázku na cívku, nalepování listů, navlékání korálků, splétání provázků, při práci s papírem – trhání, mačkání, překládání, lepení, při modelování – hnětení, stlačování, vyvalování tvarů prsty, dlaněmi, při práci se stavebnicemi – stavění kostek, skládání, rozkládání a šroubování hraček a předmětů.

TĚLESNÁ VÝCHOVA:

Po konzultaci s matkou procvičovat speciální cviky vyplývající ze základní dg.

7. Materiální podpora výuky:

Šimonovy pracovní listy, texty s velkými literami, kostky s písmeny a číslicemi, počítačový program Matik, rehabilitační míč, koberec a podložka pro relaxaci, xeroxovací tabule, protiskluzová podložka, spec. psací potřeby, půlené obrázky.

8. Způsob hodnocení a klasifikace:

Metodický pokyn č.j. 13711/2001-24 preferuje slovní hodnocení. To neznamena, že plnění dílčích úkolů nemůže být klasifikováno číslicí.

Celková klasifikace proběhne v pololetí a na konci roku formou slovního vysvědčení.

9. Předpoklad navýšení finančních prostředků:

Podle směrnice č. j. 13710/2001-24 je poskytován příplatek na mzdové prostředky asistenta třídního učitele a na nákup speciálních učebnic a pomůcek.

Asistent učitele.....Kč

Spec. učebnice a pomůcky.....Kč

10. Spolupráce se zákonnými zástupci:

Pravidelná konzultace s matkou, která chlapce do školy dováží. Příprava na vyučování ve dnech, kdy chlapec do školy zatím nedochází, bude probíhat vždy po konzultaci s tř. učitelem či asistentem.

Vzhledem k tomu, že matka je učitelka, dovede tvořivě zasahovat do výuky výrobou různých pomůcek na vyučování.

Na vypracování IVP se podíleli:

třídní učitelka.....

asistentka uč.....

rodiče žáka.....

SPC JÚ.....

Příloha č. 3: Dotazník pro třídní učitele

DOTAZNÍK (pro třídní učitele, kteří mají ve třídě integrované žáky)

Dovoluji si Vás požádat o spolupráci při tvorbě mé bakalářské práce. Smyslem práce je částečně zmapovat problematiku integrace postižených dětí do základních škol. Osobně předpokládám zvýšení nároků na připravenost a aprobaci pedagogů a důležitost práce asistentů.

Dotazník je anonymní a získané informace nebudou jakkoli zneužity.

Prosím zakroužkujte Vámi zvolené odpovědi. V některých otázkách je možné zakroužkovat více odpovědí.

1. Dotazník vyplňuji o žákovi (o žácích) s následujícím postižením: (Pokud je ve třídě více žáků s **různým** postižením, vyplňte dotazník pro každého zvlášť. Jestliže je ve třídě více žáků se **stejným** postižením, vyplňte dotazník jen jednou a uveďte počet dětí u uvedeného postižení – např. h) specifické poruchy učení 3 žáci)

- a) tělesné
- b) mentální
- c) zrakové
- d) sluchové
- f) řečové
- g) kombinované – uveďte jaké:
- h) specifické poruchy učení (např. dyslexie, dysgrafie)
- i) jiné – uveďte jaké:

2. Kdo vypracoval diagnostiku dítěte a doporučil speciálně pedagogickou podporu?

- a) pedagogicko-psychologická poradna
- b) speciálně pedagogické centrum
- c) lékař
- e) psycholog
- d) někdo jiný – uveďte kdo:

3. Jste v kontaktu s poradenským zařízením, či odborníky, kteří vypracovali diagnostiku?

- a) ano
- b) ne

4. Je vypracován individuální vzdělávací plán?

- a) ano
- b) ne

5. Jaké možnosti jste při integraci žáka využili?

- a) žák nemá úlevy a je vzděláván jako ostatní
- b) žák má upraveny učební osnovy
- c) žák některé hodiny nenavštěvuje – uveďte jaké:
- d) žák je jinak hodnocen – uveďte jak:
- e) jiné možnosti – uveďte jaké:

6. Jaké využíváte při integraci daného žáka prostředky speciální pedagogické podpory?

- a) asistenta pedagoga
- b) osobního asistenta
- c) druhého pedagoga ve třídě
- d) speciálně pedagogické pomůcky
- e) úprava vzdělávacích podmínek
- f) jiné – uveďte jaké:

7. Jak jste zajistili speciální (kompenzační) pomůcky pro výuku? (uved'te max. dvě možnosti)

- a) jsou zapůjčeny ze speciálně pedagogického centra
- b) jsou zapůjčeny z domova žáka
- c) zakoupili jsme je sami
- d) vyrobili jsme je sami
- e) nepotřebujeme je
- f) jiné možnosti – uved'te jaké:

8. Jak rodiče (zákonní zástupci) - podle Vašeho názoru - ve vztahu k dítěti s postižením vystupují? (uved'te max. dvě možnosti)

- a) nadhodnocují skutečné možnosti a schopnosti dítěte
- b) podceňují možnosti a schopnosti dítěte
- c) jejich výchova je příliš ochránářská
- d) rodiče by měli vyvíjet větší iniciativu
- d) situaci zvládají dobře a přiměřeně potřebám dítěte
- e) vynakládají větší úsilí než rodiče ostatních dětí
- f) jejich výchova je příliš autoritativní, nechápou problémy dítěte

9. Co Vám nejvíce chybí při práci ve třídě s integrovaným žákem? (uved'te max. tři možnosti)

- a) asistent pedagoga
- b) druhý pedagog ve třídě (alespoň na některé hodiny)
- c) počítač a další technické prostředky pro žáka
- d) snížený úvazek
- e) další vzdělávání a informace
- f) spolupráce s kolegy v podobné situaci
- g) vyšší finanční ocenění práce
- h) jasná pravidla – jasnější legislativa
- i) lepší spolupráce s poradenským zařízením
- j) lepší spolupráce s rodiči
- k) něco jiného – uved'te co:

10. Jaká je Vaše škola?

- a) bariérová a činí nám to při integraci problémy
- b) bariérová, ale pro dané postižení to nevadí
- c) bezbariérová
- d) částečně bezbariérová
- e) jiná možnost – uveďte jaká:

11. Jak byste charakterizovali postavení žáka s postižením ve třídě? (uveďte max. dvě možnosti)

- a) je plnohodnotným členem v kolektivu
- b) je do určité míry odkázán na pomoc spolužáků
- c) spolužáci ho přijímají
- d) nezapadl do kolektivu
- e) objevují se prvky nepřátelských postojů
- f) jinak – uveďte jak:

12. Uveďte, prosím, jaké máte vzdělání.

- a) středoškolské pedagogické
- b) středoškolské nepedagogické
- c) vysokoškolské nepedagogické
- d) vysokoškolské pedagogické
- e) vysokoškolské speciálně pedagogické
- f) kurzy speciální pedagogiky
- g) jiné – uveďte jaké:

13. Srovnajte svoji práci v běžné třídě a práci ve třídě s žákem s postižením.

- a) nyní je práce zásadně odlišná
- b) nyní je práce náročnější
- c) dříve i nyní je práce stejná
- d) nemohu srovnat
- e) jiné postřehy – uveďte jaké:

14. Po zkušenostech, které s integrací máte, byste se přiklonili k jakému názoru?

(uveďte max. dvě možnosti)

- a) integrace je přínosem pro postiženého žáka
- b) integrace je přínosem pro žáka s postižením i ostatní žáky
- c) integrace by byla přínosem, pokud by byla lépe „podporována“
- d) pro postižené je lépe, pokud se vzdělávají ve speciálních školách

15. Uveďte, prosím, délku Vaší praxe.

Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci při vyplňování dotazníku.

Jana Černá

Příloha č. 4: Dotazník pro ředitele škol

Dotazník pro ředitele škol

Dovoluji si Vás požádat o spolupráci při tvorbě mé bakalářské práce. Smyslem práce je částečně zmapovat problematiku integrace postižených dětí do základních škol. Prosím, doplňte údaje o počtech dětí. Tato data mi pomohou při konečném vyhodnocování výsledků dotazníku pro třídní učitele.

1. Jaký počet dětí celkem navštěvuje Vaši školu?

2. Kolik dětí z celkového počtu je integrovaných?

3. Kolik pedagogů ve Vaší škole pracuje?.....

4. Kolik pedagogů je třídními učiteli, kteří mají ve třídě integrované žáky?

.....